

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU INSTITUCIJA U FBIH
SARAJEVO**

Ložionička 3, 71000 Sarajevo, Tel: + 387 (0)33 723 550, Fax: 716 400, www. vrifbih.ba, e-mail: urrevfed@bih.net.ba, vrifbih@vrifbih.ba

**IZVJEŠĆE O REVIZIJI FINANCIJSKIH IZVJEŠĆA
JAVNOG PODUZEĆA “HRVATSKE TELEKOMUNIKACIJE”
D.D. MOSTAR
ZA 2011.GODINU**

Broj: 06-2/12

Sarajevo, srpanj 2012. godine

UPRAVI JAVNOG PODUZEĆA „HRVATSKE TELEKOMUNIKACIJE“ D.D. MOSTAR NEOVISNO REVIZIJSKO MIŠLJENJE

Predmet revizije

Izvršili smo reviziju finansijskih izvješća Javnog poduzeća „Hrvatske telekomunikacije“ d.d. Mostar (u daljem tekstu – Društvo), bilance stanja sa stanjem na dan 31.12.2011. godine i pripadajuće bilance uspjeha, izvješća o promjenama u kapitalu i izvješća o gotovinskim tijekovima za godinu koja je završila na taj dan, te reviziju usklađenosti poslovanja sa propisima i pregleda značajnih računovodstvenih politika i drugih napomena uz finansijska izvješća.

Odgovornost rukovodstva za finansijska izvješća

Rukovodstvo je odgovorno za izradu i objektivnu prezentaciju ovih finansijskih izvješća sukladno Međunarodnim standardima finansijskog izvješćivanja. Ova odgovornost obuhvata: uvođenje, primjenu i održavanje internih kontrola koje su važne za pripremu i objektivnu prezentaciju finansijskih izvješća koji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze nastale usljed korupcije, prijevare ili greške, odabir i primjenu odgovarajućih računovodstvenih politika i računovodstvene procjene koje su razumne u datim okolnostima. Rukovodstvo je takođe odgovorno za usklađenost poslovanja poduzeća sa važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima.

Odgovornost revizora

Naša je odgovornost da izrazimo mišljenje o finansijskim izvješćima na temelju obavljene revizije. Reviziju smo izvršili sukladno Zakonu o reviziji institucija u Federaciji BiH („Sl.novine Federacije BiH“ br: 22/06) i Međunarodnim standardima revizije vrhovnih revizorskih institucija (ISSAI). Ovi standardi nalažu da postupamo sukladno sa etičkim zahtjevima i da reviziju planiramo i izvršimo na način koji omogućava da se, u razumnoj mjeri, uvjerimo da finansijska izvješća ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, te da je poslovanje usklađeno sa važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima.

Revizija uključuje provođenje postupaka u cilju pribavljanja revizorskih dokaza o usklađenosti poslovanja i iznosima koji su objavljeni u finansijskim izvješćima. Izbor postupaka zasnovan je na revizorskom prosuđivanju, uključujući procjenu rizika materijalno značajnih pogrešnih iskaza u finansijskim izvješćima, nastalim usljed korupcije, prevare ili greške. Prilikom procjene rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su važne za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izvješća, u cilju osmišljavanja revizorskih postupaka koji su odgovarajući u datim okolnostima, ali ne u cilju izražavanja odvojenog mišljenja o efektivnosti internih kontrola. Revizija takođe uključuje ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva, kao i ocjenu opće prezentacije finansijskih izvješća. Smatramo da su pribavljeni revizorski dokazi dovoljni i odgovarajući i da obezbjeđuju osnovu za naše revizorsko mišljenje.

Osnov za izražavanje mišljenja:

- 1. Mobilni komutacijski čvorovi (MSC sustav) i mrežna arhitektura za mobilnu mrežu (IN sustav) koji su u prethodnoj godini zamijenjeni zbog zastarjelosti, nisu vrijednosno usklađeni sukladno zahtjevima iz standarda, iako je bilo više nego izvjesno da njihove knjigovodstvene vrijednosti prelaze nadoknadive iznose. U 2011. godini ova oprema samo je reklasificirana za drugu namjenu i istoj je utvrđen preostali vijek trajanja i nova stopa amortizacije. Obzirom da ni na datum bilance nije vršena procjena postoji li bilo kakav pokazatelj da je vrijednost ove opreme umanjena, kako bi se izvršila procjena njenog nadoknadivog iznosa, shodno zahtjevima iz točke 9. i 59. MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava, ne možemo potvrditi da je iskazana vrijednost iste u iznosu od 15.880.113 KM realna, što je obrazloženo u točki 4.4. Izvješća.**
- 2. Zbog nedosljedne primjene Zakona o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH, Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog**

izvješćivanja, a prije svih paragrafa 22., 89., 91. i 96. Okvira za sastavljanje i prezentiranje finansijskih izvješća, kao i vlastitih akata, svi poslovni događaji nastali u revidiranom obračunskom razdoblju nisu evidentirani, radi čega su na datum bilance sredstva podcijenjena najmanje za 216.172 KM, a obveze za 1.095.922 KM. Istovremeno, i troškovi razdoblja podcijenjeni su za 879.750 KM, a precijenjeni za 543.360 KM, kao i prihodi za prenesenih 826.429 KM iz prethodnog obračunskog razdoblja, o čemu je šire pojašnjeno u točkama 4.7., 4.9. i 4.10. Izvješća.

Mišljenje sa rezervom

Po našem mišljenju, osim za efekte koje na izvješća mogu imati stavke navedene u prethodnom pasusu, finansijska izvješća po svim bitnim pitanjima prikazuju istinito i objektivno finansijski položaj Javnog poduzeća „Hrvatske telekomunikacije“ d.d. Mostar na dan 31.12.2011. godine, rezultate poslovanja i gotovinski tijek za godinu koja je završila na taj dan, sukladno Međunarodnim standardima finansijskog izvješćivanja.

Finansijsko poslovanje Javnog poduzeća „Hrvatske telekomunikacije“ d.d. Mostar tijekom 2011. godine, osim za napomene navedene u točkama prethodnog pasusa, bilo je u svim materijalno značajnim aspektima usklađeno sa važećom zakonskom regulativom.

Sarajevo, 09. srpanj 2012. godine

Zamjenik generalnog revizora

Branko Kolobarić, dipl. oec.

Generalni revizor

Dr. sc. Ibrahim Okanović, dipl. oec.

KAZALO

BILANCA STANJA NA DAN 31.12.2011. GODINE	1
BILANCA USPJEHA ZA RAZDOBLJE 01.01. – 31.12.2011. GODINE	2
IZVJEŠĆE O GOTOVINSKIM TIJEKOVIMA ZA 2011. GODINU, ZAKLJUČNO SA 31.12.2011.	3
IZVJEŠĆE O PROMJENAMA U KAPITALU ZA RAZDOBLJE KOJE ZAVRŠAVA SA 31.12.2011.	4
1. UVOD	5
2. PREDMET, CILJ I OBIM REVIZIJE.....	5
3. REZIME DATIH PREPORUKA	6
4. NALAZ I PREPORUKE	7
4.1 Prethodno iskustvo sa klijentom i ostale kontrole nadležnih organa	7
4.2 Sustav internih kontrola	8
4.3 Planiranje i izvješćivanje.....	10
4.4 Stalna sredstva i dugoročni plasmani	11
4.5 Potraživanja	15
4.6 Gotovina i gotovinski ekvivalenti.....	17
4.7 Obveze	18
4.8 Kapital.....	21
4.9 Prihodi.....	22
4.10 Rashodi	23
4.11 Financijski rezultat	29
4.12 Sudski sporovi	30
4.13 Nabave	30
5. KOMENTAR	31

BILANCA STANJA na dan 31.12.2011. godine

Pozicija	Neto iznos tekuće godine	Neto iznos prethodne godine
A K T I V A		
A) STALNA SREDSTVA I DUGOROČNI PLASMANI	377.476.896	401.491.876
Nematerijalna sredstva	90.532.960	95.007.061
Nekretnine, postrojenja i oprema	286.691.177	306.308.938
Dugoročni financijski plasmani	152.759	175.877
Druga dugoročna potraživanja	100.000	-
B) ODLOŽENA POREZNA SREDSTVA		
C) TEKUĆA SREDSTVA	91.676.743	69.893.719
Zalihe i sredstva namijenjena prodaji	215.333	3.164.141
Gotovina, kratkoročna potraživanja i kratkoročni plasmani	91.461.410	66.729.578
D) ODLOŽENA POREZNA SREDSTVA	-	-
E) GUBITAK IZNAD VISINE KAPITALA	-	-
POSLOVNA AKTIVA (A+B+C+D+E)	469.153.639	471.385.595
Izvanbilančna evidencija - vanbilančna aktiva	70.378.079	78.261.751
UKUPNO AKTIVA	539.531.718	549.647.346
P A S I V A		
A) KAPITAL	333.366.191	323.442.404
Osnovni kapital	315.863.250	315.863.250
Rezerve	3.792.745	6.335
Revalorizacijske rezerve	-	-
Nerealizirani dobiti	-	-
Nerealizirani gubici	-	-
Neraspoređena dobit	13.710.196	7.572.819
Gubitak do visine kapitala	-	-
Otkupljene vlastite dionice i udjeli	-	-
B) DUGOROČNA REZERVIRANJA	8.426.930	8.590.120
C) DUGOROČNE OBVEZE	32.394.936	48.567.553
D) ODLOŽENE POREZNE OBVEZE	-	-
E) KRATKOROČNE OBVEZE	56.346.250	70.620.806
Kratkoročne financijske obveze	22.686.817	24.125.338
Obveze iz poslovanja	15.905.733	21.469.923
Obveze iz specifičnih poslova	-	-
Obveze po osnovu plaća, naknada i ost.prim. uposlenih	4.765.903	4.932.950
Druge obveze	11.054.877	18.819.245
Obveze za PDV	1.262.106	1.273.350
Obveze za ostale poreze i druge dažbine	-	-
Obveze za porez na dobit	670.814	-
F) PASIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA	38.619.332	20.164.712
G) ODLOŽENE POREZNE OBVEZE	-	-
POSLOVNA PASIVA	469.153.639	471.385.595
Izvanbilančna evidencija - vanbilančna pasiva	70.378.079	78.261.751
UKUPNO PASIVA	539.531.718	549.647.346

Uprava je pripremila financijska izvješća i odobrila njihovo izdavanje. Nadzorni odbor je na sjednici održanoj 15.03.2012. godine usvojio izvješće o poslovanju za razdoblje I – XII 2011. godine. Na prijedlog Nadzornog odbora, Skupština Društva je na sjednici održanoj 29.06.2012. godine donijela Odluku o usvajanju godišnjeg izvješća za 2011. godinu, koja uključuje financijsko izvješće, izvješće neovisnog revizora, izvješća o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju i Odluku o raspodjeli dobiti iz 2011. godine.

BILANCA USPJEHA za razdoblje 01.01. – 31.12.2011. godine

Pozicija		Tekuća godina	Prethodna godina
A) DOBIT ILI GUBITAK PERIODA			
POSLOVNI PRIHODI I RASHODI			
I	Poslovni prihodi (od 1 do 3)	246.331.361	232.468.172
1	Prihodi od prodaje robe	215.184	6.074.389
2	Prihodi od prodaje učinaka	239.351.436	224.987.897
3	Ostali poslovni prihodi	6.764.741	1.405.886
II	Poslovni rashodi (od 1 do 8)	216.503.088	214.024.997
1	Nabavna vrijednost prodane robe	8.854.212	16.819.566
2	Materijalni troškovi	6.177.448	5.678.475
3	Troškovi plaća i ostalih ličnih primanja	56.785.064	58.947.219
4	Troškovi proizvodnih usluga	61.166.128	59.686.138
5	Amortizacija	62.959.555	48.762.342
6	Troškovi rezerviranja	3.176.168	3.114.632
7	Nematerijalni troškovi	17.251.552	21.016.625
8	Smanjenje vrijednosti zaliha učinaka	132.961	-
III	Dobit od poslovnih aktivnosti (I – II)	29.828.273	18.443.175
FINANCIJSKI PRIHODI I RASHODI			
IV	Financijski prihodi (od 1 do 3)	2.322.105	914.630
1	Prihodi od kamata	1.314.347	827.639
2	Pozitivne tečajne razlike	198.426	-
3	Ostali financijski prihodi	809.332	86.991
V	Financijski rashodi (od 1 do 3)	10.586.176	10.201.494
1	Rashodi kamata	10.480.139	9.970.660
2	Negativne tečajne razlike	106.037	230.834
3	Ostali financijski rashodi	-	-
VI	Gubitak od financijskih aktivnosti (V – IV)	8.264.071	9.286.864
VII	Dobit redovne aktivnosti (III – VI)	21.564.202	9.156.311
OSTALI PRIHODI I RASHODI			
VIII	Ostali prihodi i dobici (od 1 do 4)	3.628.390	4.567.668
1	Dobici od prodaje stalnih sredstava	127.326	58.210
2	Viškovi	61	-
3	Naplaćena otpisana potraživanja	2.120.228	2.462.781
4	Otpis obveza, ukinuta rezerviranja i ostali prihodi	1.380.775	2.046.677
IX	Ostali rashodi i gubici	12.178.012	4.596.353
1	Gubici od prodaje materijala	130.067	83.938
2	Manjkovi	1.729	37.989
3	Rashodi po osnovu ispravke vrijednosti i otpisa potraživanja	10.764.200	4.331.185
4	Rashodi i gubici na zalihama i ostali rashodi	1.282.016	143.241
X	Dobit po osnovu ostalih prihoda i rashoda (XI – XII)	-	-
XI	Gubitak po osnovu ostalih prihoda i rashoda (XII – XI)	8.549.622	28.685
PRIHODI I RASHODI OD USKLAĐIV.VRIJEDN.SREDSTAVA			
1*	Umanjenje vrijednosti zaliha	554.286	-
2*	Prihodi iz osnova promj.račun.politika i ispr.neznač.greš.iz ranij.perioda	1.063.884	678.303
3*	Rashodi iz osnova promj.rač.politika i ispr.neznač.greš.iz r.per.	543.360	891.309
UKUPNI PRIHODI PERIODA (I+IV+VIII+2*)		253.345.740	238.628.773
UKUPNI RASHODI PERIODA (II+V+IX+1*+3*)		240.364.922	229.714.153
DOBIT ILI GUBITAK PERIODA - NEPREKINUTOG POSLOVANJA			
XII	Dobit neprekinutog poslovanja prije poreza	12.980.818	8.914.620
POREZ NA DOBIT NEPREKINUTOG POSLOVANJA			
1	Porezni rashodi perioda	2.957.030	1.341.801
NETO DOBIT ILI GUBITAK NEPREKINUTOG POSLOVANJA		10.023.788	7.572.819
XIII	Neto dobit neprekinutog poslovanja	10.023.788	7.572.819
DOBIT ILI GUBITAK OD PREKINUTOG POSLOVANJA			
NETO DOBIT ILI GUBITAK PERIODA		-	-
XIV	Neto dobit perioda	10.023.788	7.572.819
B) OSTALA SVEOBUHVAATNA DOBIT ILI GUBITAK			
Ukupna neto sveobuhvatna dobit perioda		10.023.788	7.572.819

IZVJEŠĆE O GOTOVINSKIM TIJEKOVIMA za 2011. godinu, zaključno sa 31.12.2011.

(NEIZRAVNA METODA)

O p i s	Oznaka	IZNOS Tekuća godina	IZNOS Prethodna godina
A. GOTOVINSKI TIJEKOVI IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI			
1 Neto dobit (gubitak) za period		10.023.788	7.572.819
Usklađenje za:			
2 Amortizacija/vrijednost usklađivanja nematerijalnih sredstava	+	14.037.044	11.990.377
3 Amortizacija/vrijednost usklađivanja materijalnih sredstava	+	48.922.511	36.771.965
4 Gubici (dobici) od otuđenja materijalnih sredstava	+(-)	130.067	100.817
5 Usklađivanje iz osnova dugoročnih finansijskih sredstava	+(-)	-	(1.500)
6 Nerealizirani rashodi (prihodi) od tečajnih razlika	+(-)	106.037	226.504
7 Ostala uskl. za neg.stavke i tok.koji se odnose na ulag.i fin.akt.	+(-)	-	(1.158.819)
8 Ukupno (2 do 7)		63.195.659	47.929.344
9 Smanjenje (povećanje) zaliha	+(-)	2.948.809	2.300.542
10 Smanjenje (povećanje) potraživanja od prodaje	+(-)	286.220	(7.050.389)
11 Smanjenje (povećanje) drugih potraživanja	+(-)	2.375.668	113.229
12 Smanjenje (povećanje) aktivnih vremenskih razgraničenja	+(-)	(8.460.229)	(3.409.462)
13 Povećanje (smanjenje) obveza prema dobavljačima	+(-)	(5.678.899)	(4.589.159)
14 Povećanje (smanjenje) ostalih obveza	+(-)	958.289	(7.750.549)
15 Povećanje (smanjenje) pasivnih vremenskih razgraničenja	+(-)	10.493.673	(11.177.149)
16 Ukupno (9 do 15)		2.923.531	(31.562.937)
17 Neto gotovinski tijek od poslovnih aktivnosti (1+8+16)		76.142.978	23.939.226
B. GOTOVINSKI TIJEKOVI IZ ULAGAČKIH AKTIVNOSTI			
18 Prilivi gotovine iz ulagačkih aktivnosti (19 do 20)		150.442	81.515
19 Prilivi iz osnova kratkoročnih finansijskih plasmana	+	-	81.515
20 Prilivi iz osnova prodaje stalnih sredstava	+	150.442	-
21 Odlivi gotovine iz ulagačkih aktivnosti (22 do 23)		48.888.061	23.837.369
22 Odlivi iz osnova kupovine stalnih sredstava	-	39.197.760	23.837.369
23 Odlivi iz osnova ostalih dugoročnih finansijskih plasmana	-	9.690.301	-
24 Neto priliv gotovine iz ulagačkih aktivnosti (18-21)		-	-
25 Neto odliv gotovine iz ulagačkih aktivnosti (21-18)		48.737.619	23.755.854
C. GOTOVINSKI TIJEKOVI IZ FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI			
26 Prilivi gotovine iz finansijskih aktivnosti (27 do 29)		6.718.249	18.558.159
27 Prilivi iz osnova povećanja osnovnog kapitala	+	-	-
28 Prilivi iz osnova dugoročnih kredita	+	6.718.249	18.558.159
29 Prilivi iz osnova ostalih dugoročnih i kratkoročnih obveza	+	-	-
30 Odlivi gotovine iz finansijskih aktivnosti (31 do 35)		32.543.237	22.001.737
31 Odlivi iz osnova otkupa vlastitih dionica i udjela	-	-	-
32 Odlivi iz osnova dugoročnih kredita	-	14.159.956	17.761.209
33 Odlivi iz osnova finansijskog lizinga	-	319.890	-
34 Odlivi iz osnova isplaćenih dividendi	-	317.669	4.240.528
35 Odlivi iz osnova ostalih dugoročnih i kratkoročnih obveza	-	17.745.722	-
36 Neto priliv gotovine iz finansijskih aktivnosti (26-30)		-	-
37 Neto odliv gotovine iz finansijskih aktivnosti (30-26)		25.824.988	3.443.578
38 D. UKUPNI PRILIVI GOTOVINE (17+24+36)		76.142.978	23.939.226
39 E. UKUPNI ODLIVI GOTOVINE (21+30)		74.562.607	27.199.432
40 F. NETO PRILIV GOTOVINE (38-39)		1.580.371	-
41 G. NETO ODLIV GOTOVINE (39-38)		-	3.260.206
42 H. Gotovina na početku izvještajnog perioda		4.349.274	7.609.480
43 I. Pozitivne tečajne razlike iz osnova preračuna gotovine	+	198.426	-
44 J. Negativne tečajne razlike iz osnova preračuna gotovine	-	106.037	-
45 K. Gotovina na kraju izvještajnog perioda (42+40-41+43-44)		6.022.034	4.349.274

IZVJEŠĆE O PROMJENAMA U KAPITALU za razdoblje koje završava sa 31.12.2011.

VRSTA PROMJENE NA KAPITALU	Dionički kapital i udjeli u d.o.o.	Reval. rezerve (MRS 16 MRS 21 MRS 38)	Ostale rezerve	Akumulir. neraspod. dobit/ nepokriv. gubitak	UKUPNI KAPITAL (2+3+4+5)
1	2	3	4	5	6
1. Stanje na dan 31.12.2009. g.	315.863.250	-	6.335	(12.675.361)	303.194.224
2. Efekti promjena u račun.politikama	-	-	-	-	-
3. Efekti ispravki grešaka	-	-	-	-	-
4. Ponovo iskazano stanje na dan 31.12.2009., odn. 01.01.2010. g.	315.863.250	-	6.335	(12.675.361)	303.194.224
5. Efekti reval.materij.i nem.sredstava	-	-	-	-	-
6. Nerealizirani dobiti/gubici po osn. financijskih sred.raspol. za prodaju	-	-	-	-	-
7. Tečajne razlike nastale prevođenjem fin.izvješća u valutu prezentacije	-	-	-	-	-
8. Neto dobit (gubitak) iskaz.u bil.uspj.	-	-	-	7.572.819	7.572.819
9. Neto dobiti/gubici prizn.dir.u kapitalu	-	-	-	18.738.111	18.738.111
10. Objavljene dividende i drugi oblici rasp.i pokriće gubitka	-	-	-	(6.062.750)	(6.062.750)
11. Emisija dion.kapitala i dr.obl.poveć. ili smanjenja osnovnog kapitala	-	-	-	-	-
12. Stanje na dan 31.12.2010.godine	315.863.250	-	6.335	7.572.819	323.442.404
13. Efekti promjena u rač.politikama	-	-	-	-	-
14. Efekti ispravki grešaka	-	-	-	-	-
15. Ponovo iskazano stanje na dan 31.12.2010., odn., 01.01.2011. g.	315.863.250	-	6.335	7.572.819	323.442.404
16. Efekti reval.materij.i nem.sredst.	-	-	-	-	-
17. Nerealizirani dobiti/gubici po osn. financ.sreds.raspol. za prodaju	-	-	-	-	-
18. Tečajne razlike nastale prevođenj. fin.izvješća u valutu prezentacije	-	-	-	-	-
19. Neto dobit (gubitak) iskaz.u bil.uspj.	-	-	-	10.023.788	10.023.788
20. Neto dobiti/gubici priznati u kapit.	-	-	3.786.409	(3.786.409)	-
21. Objavljene divid.i drugi obl.raspodj. dobiti i pokriće gubitka	-	-	-	(100.000)	(100.000)
22. Emisija dion.kapit.i dr.oblici poveć. ili smanjenja osnovnog kapitala	-	-	-	-	-
23. Stanje na dan 31.12.2011. god.	315.863.250	-	3.792.744	13.710.198	333.366.192

Uprava je pripremila financijska izvješća i odobrila njihovo izdavanje. Nadzorni odbor je na sjednici održanoj 15.03.2012. godine usvojio izvješće o poslovanju za razdoblje I – XII 2011. godine. Na prijedlog Nadzornog odbora, Skupština Društva je na sjednici održanoj 29.06.2012. godine donijela Odluku o usvajanju godišnjeg izvješća za 2011. godinu, koja uključuje financijsko izvješće, izvješće neovisnog revizora, izvješća o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju i Odluku o raspodjeli dobiti iz 2011. godine.

**IZVJEŠĆE O REVIZIJI FINACIJSKIH IZVJEŠĆA
JAVNOG PODUZEĆA „HRVATSKE TELEKOMUNIKACIJE“ D.D. MOSTAR
ZA 2011. GODINU**

1. UVOD

Javno poduzeće «Hrvatske telekomunikacije» d.d. Mostar je gospodarski subjekt koji samostalno obavlja djelatnost od 03.01.2003. godine, nakon reorganizacije ranijeg jedinstvenog poduzeća „Hrvatske pošte i telekomunikacije“ Mostar i njegove podjele na JP „Hrvatske pošte“ d.o.o. Mostar i JP „Hrvatske telekomunikacije“ d.o.o. Mostar. Poduzeće je upisano u registar Županijskog suda u Mostaru pod brojem registarskog uložka 1-10868, po Rješenju istog suda, broj: Tt-971/02.

Osnivači poduzeća su Federacija BiH, Hrvatske telekomunikacije d.d. Zagreb (u daljem tekstu – HT d.d. Zagreb) i Hrvatska pošta d.d. Zagreb. Osnivačka prava u ime Federacije BiH vrši Vlada Federacije BiH, putem Federalnog ministarstva prometa i komunikacija.

Početakom 2003. godine okončana je djelomična privatizacija kojom je 10 % državnog kapitala privatizirano putem javne ponude dionica. Sve do 2009. godine, poduzeće je bilo organizirano kao društvo sa ograničenom odgovornošću. Skupština Društva je na sjednici održanoj dana 01.04.2009. godine donijela Odluku o promjeni oblika i usklađivanju statusa sa Zakonom o gospodarskim društvima, kojom se pravni subjekt preoblikuje u dioničko društvo. Rješenjem Općinskog suda u Mostaru, broj: Tt-O-319/09, od 08.06.2009. godine, izvršeno je povećanje temeljnog kapitala, izmjena oblika organiziranja, punog i skraćenog naziva firme.

Novi naziv pravnog subjekta je: Javno poduzeće »Hrvatske telekomunikacije« d.d. Mostar.

Skraćeni naziv je: JP HT d.d. Mostar (u daljem tekstu – Društvo)

Osnovna djelatnost Društva je pružanje telekomunikacijskih usluga na tržištu radi sticanja dobiti i jedno je od tri telekom operatera u Bosni i Hercegovini. Pored pružanja telekomunikacijskih usluga mobilne, Društvo pruža i usluge fiksne telefonije, internet usluge i vrši prijenos podataka na lokalnoj, državnoj i međunarodnoj razini. Društvo ima složenu organizaciju i organizirano je u dvije glavne funkcionalne strukture, korporativne jedinice i direkcije, i to:

- Korporativnu jedinicu predsjednika Uprave i
- Korporativnu jedinicu za financije, kao i
- Direkciju za nepokretnu mrežu i
- Direkciju za pokretnu mrežu,

u okviru kojih egzistiraju niži organizacioni dijelovi, sektori i odjeli.

Sjedište Društva je u Mostaru, ulica Kneza Branimira b.b.

Na dan 31.12.2011. godine, u Društvu je bilo uposleno 1.474 djelatnika, od čega 1.449 u stalnom radnom odnosu, a 25 djelatnika na određeno vrijeme.

U Zabilježkama uz financijska izvješća navodi se da su financijska izvješća pripremljena sukladno Međunarodnim standardima financijskog izvješćivanja (u daljem tekstu – MSFI) i tumačenjima Međunarodnog odbora za računovodstvene standarde (IASB).

2. PREDMET, CILJ I OBIM REVIZIJE

Predmet revizije su financijska izvješća Društva i usklađenost poslovanja sa važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima.

Cilj naše revizije je da na temelju provedene revizije izrazimo mišljenje da li su financijska izvješća pripremljena u svakom značajnom pogledu sukladno važećom zakonskom regulativom i primjenjivim okvirima financijskog izvješćivanja. Revizija uključuje i procjenu da li Uprava i rukovodioci primjenjuju zakone i ostale važeće propise i akte, koriste li sredstva za odgovarajuće namjene u okviru propisanih i datih ovlaštenja, ocjenu financijskog upravljanja, funkciju interne revizije i sustav internih kontrola uspostavljenih u svrhu zaštite imovine, kao i sposobnost da otkrivaju i spriječavaju značajno pogrešna prikazivanja u financijskim izvješćima.

Zbog ograničenja vremena i resursa, revizijom nismo obuhvatili cjelokupno područje poslovanja, niti smo ispitivali sve transakcije. Sistemom uzorka ispitivali smo procese koji se odnose na obavljanje zakonom utvrđene djelatnosti, zakonsku i usklađenost sa općeprihvaćenim računovodstvenim načelima,

planiranje poslovnih aktivnosti i sa njima povezane račune vezane za sredstva, obveze i kapital, prihode i rashode, uključujući značajnije troškove poslovanja. Obzirom da je revizija obavljena na bazi uzorka i da postoje inherentna ograničenja u računovodstvenom sustavu i sustavu internih kontrola, postoji mogućnost da pojedine materijalno značajne greške nisu otkrivene.

Revizija je uključila i davanje preporuka za dalji rad za područja koja smo smatrali bitnim, a vezana su za financijsko izvješćivanje.

3. REZIME DATIH PREPORUKA

Izvršenom revizijom financijskih izvješća za 2011. godinu, konstatirali smo određene propuste i nepravilnosti. U cilju otklanjanja istih, dali smo sljedeće preporuke:

- *Donesene akte međusobno uskladiti i usuglasiti sa važećom zakonskom regulativom. Dosljedno i u potpunosti poštivati sve usvojene akte i procedure i kontinuirano pratiti njihovu realizaciju, a po potrebi ih i dograđivati;*
- *Radi pravilnog vođenja i praćenja poslovnih promjena i pouzdanog izvješćivanja doraditi i unaprijediti sadašnje programske postavke novog jedinstvenog sustava (SAP);*
- *Dosljedno poštivati Zakon o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH, kao i njegove provedbene propise, a posebice u dijelu popunjavanja računovodstvenih iskaza;*
- *Sve nastale troškove poslovanja knjižiti u pripadajućem obračunskom periodu sukladno zahtjevima iz paragrafa 22. i 96. Okvira za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvješća. Knjigovodstvene isprave knjižiti u propisanom roku od 8 dana od dana prijema, shodno odredbama člana 19. Zakona o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH;*
- *Veću pozornost pridavati aktivnostima Odbora za reviziju i Odjela za internu reviziju i postupati prema datim preporukama;*
- *Kontinuirano dograđivati metode poslovanja kojima će se u potpunosti iskoristavati svi raspoloživi resursi i racionalizirati troškovi poslovanja;*
- *Preispitati postojeći Pravilnik o aktiviranju i amortizaciji stalnih sredstava u dijelu koji se odnosi na utvrđeni vijek korištenja i amortizacije stope telekomunikacijske opreme;*
- *Redovito preispitivati ostatak vrijednosti i vijek uporabe svih sredstava, a posebice telekomunikacijske opreme;*
- *Radi realnog iskazivanja stalnih sredstava, dosljedno i u potpunosti postupati sukladno zahtjevima iz MSFI i MRS i vlastitim računovodstvenim politikama, na način da se ista vrednuju prema zahtjevima iz standarda MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema, MRS 38 – Nematerijalna stalna sredstva i MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava;*
- *Radi realnog iskazivanja ukupnog prometa izdataka i prihoda preispitati članak 129. Pravilnika o računovodstvu i računovodstvenim politikama, prema kojem je definirano da se ispravka vrijednosti sumnjivih i spornih potraživanja sačinjava za sva nenaplaćena potraživanja od kupaca starija od 120 dana od datuma isporuke, a što se evidentira na teret vrijednosnog usklađivanja, dok se naknadni povrat iznosa koji su prethodno otpisani oprihoduje u korist naknadno utvrđenih prihoda iz ranijeg perioda;*
- *Kontinuirano unaprijediti interne procedure upravljanja potraživanjima, kako bi se preduprijedilo nastajanje potraživanja po korisnicima, koja u konačnici neće biti naplaćena. Poboljšati i iskoristiti sve mehanizme i raspoloživu tehnologiju kako bi ispravke potraživanja u narednom periodu bile manje;*
- *Sukladno Zakonu o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH vršiti usuglašavanje stanja obveza na dan 31. prosinac tekuće godine i sve razlike utvrđene po konfirmacijama rješavati blagovremeno;*
- *Troškove, investicije i obveze priznavati i računovodstveno evidentirati u momentu stvaranja istih, u periodu na koji se isti odnose, sukladno točkama 22. i 96. Okvira za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvješća, a ukoliko u momentu priznavanja ne postoji odgovarajuća*

knjigovodstvena isprava evidentiranje vršiti u korist pasivnih vremenskih razgraničenja, shodno MRS 37 – Rezerviranja, potencijalne obveze i potencijalna sredstva;

- *Preispitati dosadašnji način dodjele ugovora vezanih za marketinške aktivnosti. U cilju efikasnosti i transparentnosti svih učesnika u istim, ugovore o medijskom oglašavanju nakon adekvatno sačinjene tenderske dokumentacije i provedenih propisanih procedura, zaključivati direktno sa medijima, bez angažiranja bilo kakvih posrednika;*
- *Inicirati i pokrenuti aktivnosti na izmjeni postojećih kolektivnih ugovora u cilju njihovog prilagođavanja sadašnjim uslovima i realnoj situaciji u Federaciji i BiH;*
- *U cilju osiguranja što efikasnijeg načina korištenja sredstava, transparentnosti i osiguranja pravične i aktivne konkurencije među potencijalnim dobavljačima pregovaračke postupke bez objave obavještenja provoditi samo u izuzetnim slučajevima, uz prethodno ispunjene uvjete iz članka 11. stavak 4. Zakona o javnim nabavama BiH;*
- *U svim slučajevima nabavki dosljedno i u potpunosti postupati sukladno procedurama propisanim istim zakonom i njegovim provedbenim aktima i na taj način poštivati i član 34. Zakona o javnim poduzećima u Federaciji BiH.*

4. NALAZ I PREPORUKE

4.1 Prethodno iskustvo sa klijentom i ostale kontrole nadležnih organa

Ured za reviziju institucija u Federaciji BiH po sedmi put, a treću godinu u kontinuitetu provodi reviziju finansijskih izvješća predmetnog klijenta. U revizijama za prethodne dvije godine, 2009. i 2010. godinu, data su negativna mišljenja.

U svezi kvalifikacija u mišljenju i datih preporuka za prethodnu godinu, predmetnom revizijom uvjerali smo se da bez obzira što su poduzete značajne aktivnosti na njihovoj realizaciji, iste nisu u potpunosti implementirane. Nisu usklađene vrijednosti MSC i IN sustava, shodno zahtjevima iz standarda, već je izvršena njihova prenamjena i reklasifikacija, procijenjen novi vijek korištenja i amortizaciona stopa. Još uvijek nije okončan sudski spor sa Sindikatom koji se vodi u svezi tužbe, zbog neusklađenosti visine bruto satnice. U cilju rješavanja ove složene problematike, Uprava je imenovala povjerenstvo koje će prikupiti cjelokupnu dokumentaciju, analizirati sve finansijske i pravne rizike, te predložiti način rješavanja iste. U tijeku su pregovori oko rješavanja ove neusklađenosti. U dostavljenom aktu u svezi poduzetih aktivnosti na realizaciji danih preporuka, konstatirano je da će Društvo poduzeti aktivnosti na rješavanju radno-pravnog statusa izvršnih direktora angažiranih od strane HT d.d. Zagreb, na način što će od nadležnih institucija u Federaciji BiH zatražiti mišljenje i tumačenje kako bi se ovo pitanje konačno riješilo. U postupku revizije nismo upoznati da li je dobiveno ovo mišljenje i tumačenje, ali smo se uvjerali da se i dalje postupa na isti način, kako je opisano u izvješću za prethodnu godinu. U svezi kvalifikacije dane za javne nabave, smanjen je broj ugovora dodijeljenih putem pregovaračkih postupaka, ali se nismo uvjerali da su i u svim revidiranim postupcima u 2011. godini ispunjeni uvjeti za provođenje putem istih. Iako su u 2011. godini izmijenjeni pojedini postojeći i doneseni novi akti, isti još uvijek nisu u potpunosti međusobno usuglašeni i usklađeni sa važećim zakonskim propisima. Nisu unaprijedene ni interne procedure upravljanja potraživanjima. Značajnija pažnja nije se pridavala ni aktivnostima Odjela za internu reviziju i Odbora za reviziju.

Reviziju finansijskih izvješća za 2011. godinu obavio je i vanjski revizor, revizorska kuća „Confida“ d.o.o. Sarajevo. Dato je pozitivno mišljenje, uz naglasak, da Društvo nije izvršilo test umanjenja vrijednosti MSC i IN sustava, povučenih iz redovite uporabe koncem 2010. godine, do iznosa neto nadoknadive vrijednosti, kako je to predviđeno MRS 36 – Umanjenje vrijednosti stalnih sredstava.

U 2011. godini izvršena je kontrola od strane ovlaštenih lica Uprave za indirektno oporezivanje BiH. Kontrolom je obuhvaćen period poslovanja od 01.04.2010. do 31.01.2011. godine, o čemu je konstatirano zapisnikom o kontroli, od 26.03.2011. godine. Nisu utvrđene značajnije nepravilnosti i propusti. Isti organ izvršio je kontrolu obračuna i uplate neizravnih poreza i za period poslovanja od 01.02.2011. do 31.03.2012. godine, o čemu je konstatirano zapisnikom o kontroli od 21.05.2012. godine. Predmetnom kontrolom utvrđeno je da je Društvo manje obračunalo i uplatilo neizravnih poreza u iznosu od 269.408

KM, a istovremeno više uplatilo po drugim osnovama 149.343 KM, što je utvrđeno i rješenjem od 21.05.2012. godine.

4.2 Sustav internih kontrola

Društvo je ustrojilo organizaciju i organiziralo organe sukladno Zakonu o gospodarskim društvima i Zakonu o javnim poduzećima u Federaciji BiH, te donijelo potrebne akte i usvojilo važnija pravila i procedure. Donesenim aktima detaljno su uređene procedure i postupanja uposlenika u obavljanju poslova i radnih zadataka u okviru radnih procesa, sukladno propisanim i dodijeljenim ovlaštenjima.

U 2011. godini dopunjeni su i izmijenjeni pojedini postojeći i doneseni novi akti, iako i dalje pojedini nisu usklađeni sa važećim zakonskim propisima, niti su međusobno usuglašeni. Statut Društva još uvijek nije usklađen sa odredbama članka 264. Zakona o tržištu vrijednosnih papira ("Sl.novine Federacije BiH" br: 85/08), shodno nalogu Komisije za vrijednosne papire u Federaciji BiH, u dijelu koji se odnosi na prodaju vrijednosnih papira u procesu privatizacije, prema kojem se u slučaju bilo kojeg prijenosa ili prodaje dionica ne primjenjuju odredbe navedenog zakona i daje HT-u d.d Zagreb pravo prvokupa nad dionicama Federaciji BiH. Ni Odluka o visini bruto satnice za obračun plaća uposlenika još uvijek nije usuglašena sa Pravilnikom o radu i granskim kolektivnim ugovorom. Prema Odluci iz lipnja 2009. godine, bruto satnica za obračun plaća iznosi 5,60 KM, a prema istom pravilniku i kolektivnom ugovoru 5,88 KM.

U revidiranoj godini nisu se dosljedno primjenjivali ni provedbeni propisi vezani za Zakon o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH. Pravilnik o kontnom planu, sadržaju konta i primjeni kontnog okvira za privredna društva („Sl.novine Federacije BiH“ br: 82/10) i ostali pravilnici iz ove oblasti, nisu se primjenjivali od početka godine, kako je propisano, već od 01.11.2011. godine. Do tog datuma nije vođena jedna glavna knjiga, niti je bilo uspostavljeno jedinstveno softversko rješenje za poslovne i računovodstvene procese na razini cijelog Društva, obzirom da su se isti vodili odvojeno i za fiksnu i za mobilnu mrežu.

U svezi sa navedenim, financijska izvješća nisu u potpunosti popunjena sukladno Zakonu o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH i njegovom provedbenim aktima, posebno u dijelu popunjavanja pojedinih AOP-a bilance stanja i bilance uspjeha. Pojedini iznosi u analitičkoj bruto bilanci ne slažu se sa iskazanim pozicijama na propisanim obrascima financijskih izvješća, iako se zbirni iznosi, na razini klasa, slažu. Naime, u postupku revizije utvrdili smo da se pojedine pozicije u glavnoj knjizi razlikuju od pozicija u okviru iste grupe i klase, posebno iskazanih u bilanci uspjeha, što ukazuje da prijenos i reklasifikacija pojedinih bilančnih pozicija nisu provedeni kvalitetno. Prema izjavama odgovornih osoba, prilikom prijenosa podataka u novi sustav ažuriran je i novi kontni plan, koji nije bio usklađen po sintetici sa odgovarajućim AOP-ima, radi čega su se i pojavile razlike, dok se s druge strane, prilikom popunjavanja obrazaca uzimala u obzir priroda konta. Izvjesno je da novi jedinstveni sustav (SAP) nije u potpunosti iskorišten, a evidentni su i još neki nedostaci u svezi prelaska i primjene istog. Tako se zbog neadekvatne programske postavke, sva storna knjige na suprotnim stranama pripadajućih konta, čime se nepotrebno uvećava promet na istim pozicijama. U postupku predmetne revizije nismo mogli potvrditi da su izvršene potrebne predbilančne radnje, a ni zabilješke uz financijska izvješća ne sadrže sve potrebne informacije, sukladno standardima. Objedinjavanjem dva posebno vođena knjigovodstva (za fiksnu i mobilnu mrežu) samo su prenesena salda konta. Smatramo da nisu iskorištene mogućnosti koje pruža implementirani sustav SAP, a posebno u dijelu osiguranja pomoćnih evidencija kupaca i dobavljača.

Nisu u potpunosti poštivani ni usvojeni akti i općeprihvaćena računovodstvena načela vezana za preispitivanje i vrednovanje imovine. Na datum bilance nije se preispitivao ostatak vrijednosti i vijek uporabe svih sredstava, nije vršena procjena postoje li bilo kakvi pokazatelji da je vrijednost nekog sredstva umanjena, niti procjena nadoknadive vrijednosti za takva sredstva, shodno zahtjevima iz MRS 36 – Umanjenje imovine, a u svezi sa MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema i MRS 38 – Nematerijalna stalna sredstva. Izuzetak predstavljaju zamijenjene bazne stanice, ali se efekat umanjnja nije proveo sukladno usvojenim politikama i procedurama.

Sumnjiva i sporna potraživanja od kupaca iskazana u iznosu od 42.811.598 KM, u odnosu na prethodnu godinu veća su za 25,53 %. Sva ova potraživanja koja čine 55,45 % ukupnih bruto potraživanja od prodaje ispravljena su na teret rezultata poslovanja. Samo u 2011. godini na teret rashoda ispravljena su potraživanja u iznosu od 10.764.200 KM. Potraživanja od kupaca u zemlji do 50 KM i dalje se ne utužuju. Nisu usuglašena stanja potraživanja od svih kupaca, niti su sva potraživanja iz prethodnih godina utužena. Posebno je izražena sporost okončanja sudskih postupaka u procesu naplate potraživanja.

U troškove plaća i ostalih ličnih primanja uključene su i isplate naknada uposlenima koje se isplaćuju iznad neoporezivog iznosa u visini od 2.158.809 KM i iste nisu evidentirane na pripadajućoj poziciji troškova ostalih primanja, naknada i prava.

Kod evidentiranja tekućih izdataka utvrdili smo da se isti ukalkuliraju temeljem dokumenta koji sačinjava Odjel veleprodaje i marketinga, a koji je nepregledan i nečitak i ne sadrži osnovne podatke (datum izdavanja, naziv itd.). Veliki broj promjena se stornira i ponovo knjiži, što otežava uvid u stvarno iskazana stanja. Uz neke naloge za knjiženje nije predočena adekvatna dokumentacija koja potvrđuje navedena knjiženja. Svi poslovni događaji ne evidentiraju se u pripadajućem obračunskom periodu. Pojedini troškovi i izdaci nastali u prethodnoj godini evidentirani su u 2011. godini, a neki iz iste godine preneseni su u narednu, tekuću godinu, o čemu je detaljnije konstatirano u točkama 4.7. i 4.10. Izvješća.

U potpunosti se ne poštuje ni Naputak o nalogima za službeno putovanje i blagajničko poslovanje. Kao zahtjevi za službeno putovanje korišteni su putni nalozi, u većini slučajeva odobreni od strane nalagodavatelja, ali ne i rukovoditelja sektora. Isplate nisu bile u granicama definiranim Naputkom, niti su isplate preko 300 KM vršene putem banke. Blagajnička izvješća nisu redovito kontrolirana od strane ovlaštene osobe, niti su na koncu godine svi prelazni računi blagajni usklađeni.

Godišnji popis obavljen je u roku, pravovremeno je sačinjeno Izvješće o popisu, ali isto nije potpuno i kompletno. U Izvješću su samo date popisne razlike za stalna sredstva i prijedlozi za otpis. Isti ne sadrži pregled stanja stalnih sredstava, a nedostaju i popisi potraživanja i obveza, na što je ukazano i od strane Odbora za reviziju. U Izvješću Povjerenstva za popis investicija u tijeku navodi se da postoji veliki broj investicija koje su završene, ali iste nisu kolaudovane i aktivirane. Stoga je i predloženo žurno imenovanje komisija za tehnički prijem kako bi se okončane investicije u vrijednosti od 3.094.181 KM što prije aktivirale.

Uprava Društva je 27.01.2012. godine donijela odluku o knjiženju utvrđenih razlika po popisu, prema kojoj je na teret rashoda knjiženo 85.185 KM. Na istu odluku suglasnost je dao i Nadzorni odbor, koji je 15.03.2012. godine usvojio predmetno izvješće.

Odlukom Uprave od 15.06.2011. godine imenovano je povjerenstvo od 31 člana za popis neupotrebljivih zaliha u skladištima, sa zadatkom da izvrši popis starih zaliha i zaliha koje su oštećene ili zastarjele sa prijedlogom za njihovo rješavanje. Na osnovu izvješća istog, Uprava je 30.11.2011. godine donijela odluku kojom je odobren predloženi otpis zastarjelih, neupotrebljivih i oštećenih investicijskih i tekućih zaliha u vrijednosti od 202.736 KM. Neovisno o tome, na datum bilance izvršeno je i vrijednosno usklađivanje zaliha (umanjenje) koje nisu imale kretanja tijekom godine za 25 %. Efekat ovog usklađenja od 554.286 KM knjižen je na teret rashoda.

Na temelju izvješća i prijedloga povjerenstava, posebnim odlukama Uprave odobrena je nivelacija maloprodajnih cijena fiksnih i mobilnih uređaja nabavljenih putem pregovaračkog postupka, otpis zastarjelih, neispravnih i nefunkcionalnih mobitela i USB modema, nabavljenih putem pregovaračkog postupka, o čemu je konstatirano i u točki 4.10. Izvješća.

U Studiji rizika za 2012. godinu, u čijoj izradi su učestvovali svi članovi Uprave, kao najznačajniji rizici identificirani su promjene u poslovnom okruženju; pad kupovne moći, kao i regulatorni i pravni rizici (kolektivni ugovor o radu i propisi o javnim nabavama), neodgovarajuće stimuliranje uposlenika i nedostatak potrebnog kadra u poduzeću, neusklađenost internih akata, nedovoljna analiza tržišta u postupku odabira ugovora putem pregovaračkih postupaka i kašnjenja u realizaciji nabavi u odnosu na planirane.

I u izvješćima Odjela za internu reviziju konstatirani su određeni nedostaci, propusti i nepravilnosti. Pored ostalog, naglašeno je da: postoji problem u realizaciji zaključenih ugovora, a posebno ugovora o izvođenju radova, obzirom da sporo napreduje ishodovanje potrebnih lokacijskih i građevinskih dozvola za početak radova; primjetna je i nedovoljna komunikacija i nedostatak preciznog definiranja nadležnosti i obveza između pojedinih organizacionih dijelova uključenih u postupke nabavi; iako se kvalifikacijska struktura iz godine u godinu poboljšava, povećanje broja visokostručnih kadrova nije dalo očekivane rezultate; u proteklom periodu nijedan informatičar nije educiran za IT revizora; nije izrađen dokument srednjoročne poslovne strategije i plan aktivnosti, na temelju kojih bi se definirala IT strategija potrebna za Business-IT alignment, radi čega su i date preporuke. Najveći dio datih preporuka odnosio se na potrebu donošenja novih ili dopunu postojećih procedura i akata, ali i na nepotpuno poštivanje postojećih. Od ukupno date 42 preporuke, po osnovu 15 preporuka nisu poduzete nikakve mjere. Značajno je napomenuti da se sve do konca 2011. godine, Uprava nije očitovala ni na jedno izvješće Odjela za internu reviziju.

U svezi realizacije zaključenih ugovora o javnim nabavama, predmetnom revizijom utvrdili smo da se isti poštuju. Uvidom u fakturirane cijene, utvrdili smo da su iste fakturirane po ugovorenim cijenama.

Izuzetak predstavljaju marketinške usluge. Ugovori sa izabranim dobavljačima za ove usluge su specifični, dosta zahtjevni i složeni, te ih sa stanovišta izvršenja, u okolnostima u kojima smo obavljali predmetnu reviziju, zbog ograničenja vremena i resursa, nismo bili u mogućnosti revidirati.

Uprava je redovito izvješćivala Nadzorni odbor i Odbor za reviziju o sklopljenim ugovorima o javnim nabavama. Uprava je pripremila financijska izvješća i odobrila njihovo izdavanje. U zabilješkama uz financijska izvješća nisu data dodatna pojašnjenja i potrebna obavještenja njihovim korisnicima, sukladno zahtjevima iz standarda.

Donesene akte međusobno uskladiti i usuglasiti sa važećom zakonskom regulativom. Dosljedno i u potpunosti poštivati sve usvojene akte i procedure i kontinuirano pratiti njihovu realizaciju, a po potrebi ih i dograđivati.

Radi pravilnog vođenja i praćenja poslovnih promjena i pouzdanog izvješćivanja doraditi i unaprijediti sadašnje programske postavke novog jedinstvenog sustava (SAP).

Dosljedno poštivati Zakon o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH, kao i njegove provedbene propise, a posebice u dijelu popunjavanja računovodstvenih iskaza.

Sve nastale troškove poslovanja knjižiti u pripadajućem obračunskom periodu sukladno zahtjevima iz paragrafa 22. i 96. Okvira za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvješća. Knjigovodstvene isprave knjižiti u propisanom roku od 8 dana od dana prijema, shodno odredbama članka 19. Zakona o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH.

Veću pozornost pridavati aktivnostima Odbora za reviziju i Odjela za internu reviziju i postupati prema datim preporukama.

4.3 Planiranje i izvješćivanje

Trogorodišnji plan poslovanja za period od 2010. do 2012. godine usvojila je Skupština 2010. godine. Odluku o usvajanju plana poslovanja za 2011. godinu, donio je Nadzorni odbor 20.12.2010. godine, a Skupština 04.08.2011. godine. Društvo je donijelo Smjernice procesa planiranja, bez definiranih rokova u procesu planiranja. Iako je Nadzorni odbor razmatrao Rebalans plana poslovanja za 2011. godinu, isti nije donesen. Skupština Društva je 29.06.2012. godine donijela odluku o usvajanju Trogorodišnjeg plana poslovanja za period 2012 - 2014. godine.

U 2011. godini, osnovne ekonomske kategorije planirane su i ostvarene u slijedećim iznosima:

R. br.	Pozicija	Ostvareno u 2011. godini	Plan za 2011. god.	Ostvareno u 2010. godini	Indeks (3:5)	Indeks (3:4)
1	2	3	4	5	6	7
I	Prihodi	253.345.740	258.485.000	238.628.773	106,17	98,02
II	Rashodi	240.264.922	246.653.000	229.714.153	104,59	97,41
III	Dobit prije poreza (I-II)	12.980.818	11.832.000	8.914.620	145,56	109,71

Ostvareni prihodi u odnosu na prethodnu godinu veći su za 6,17 %, a u odnosu na planirane manji za 1,98 %. Istovremeno, u odnosu na prethodnu godinu, rashodi su veći za 4,59 %, a u odnosu na plan manji za 2,59 %. Pored subjektivnih razloga koji su imali uticaja na poslovne rezultate, o kojima će se konstatovati u daljem tekstu, ističemo da je na ostvarenje planiranih aktivnosti u značajnoj mjeri uticalo i vanjsko okruženje, posebno u mobilnoj mreži, gdje internet kontinuirano pruža nove mogućnosti povoljnog komuniciranja, a na ovim prostorima ima veliki broj operatora i za pružanje fiksnih telefonskih usluga. Radi potrebe širenja na tržištu, povećava se broj uposlenih za podršku korisnicima, a kod unapređenja prodaje povećavaju se troškovi usluga, uposlenih i zakupa, što direktno utiče na rezultate poslovanja.

Nadzorni odbor je 15.03.2012. godine utvrdio prijedlog odluke o usvajanju Izvješća o poslovanju i uputio Skupštini na usvajanje. Skupština Društva je 29.06.2012. godine donijela Odluku o usvajanju Izvješća o poslovanju Javnog poduzeća „Hrvatske telekomunikacije“ d.o.o. Mostar za razdoblje I-XII 2011. godine, koji uključuje financijska izvješća, Izvješće neovisnog revizora, izvješća o radu Nadzornog odbora i Odbora za reviziju i Odluku o raspodjeli dobiti iz 2011. godine.

Kontinuirano dograđivati metode poslovanja kojima će se u potpunosti iskoristavati svi raspoloživi resursi i racionalizirati troškovi poslovanja.

4.4 Stalna sredstva i dugoročni plasmani

Na datum bilance iskazana je slijedeća struktura stalnih sredstava i dugoročnih plasmana:

	31.12.2011.	31.12.2010.
STALNA SREDSTVA I DUGOROČNI PLASMANI	377.476.896	401.491.876
Nematerijalna sredstva	90.532.960	95.007.061
Nekretnine, postrojenja i oprema	286.691.177	306.308.938
Dugoročni finansijski plasmani	152.759	175.877
Dugoročna potraživanja	100.000	-

Stalna sredstva i dugoročni plasmani u iznosu od 377.476.896 KM, u odnosu na prethodnu godinu manji su za 5,98 %. U okviru istih najznačajnija su nematerijalna sredstva i nekretnine, postrojenja i oprema.

Nematerijalna sredstva

Vrijednost nematerijalnih sredstava na datum bilance iznosi 90.532.960 KM. Najveći dio odnosi se na licence i računalne programe – softver, dok ostala nematerijalna imovina nije značajna.

- **Licence** iskazane u iznosu od 79.571.324 KM predstavljaju najznačajnija nematerijalna sredstva.

U okviru ove pozicije najveći dio odnosi se na GSM i UMTS licence.

Odlukom Regulatorne agencije za komunikacije BiH (u daljem tekstu – RAK), od 12.07.2004. godine, Društvu je dodijeljena licenca za trećeg GSM operatera u BiH na period od 15 godina. Nominalna vrijednost obveze po osnovu dobivene dozvole iznosila je 140.000.000 KM i ista dopijeva u razdoblju od 9 godina. Društvo je obvezu za naknadu iste vrednovalo po amortiziranom trošku primjenom efektivne kamatne stope i evidentiralo po fer vrijednosti u iznosu od 101.245.502 KM. Odlukom RAK-e od 26.03.2009. godine, Društvu je dodijeljena i UMTS licenca - Dozvola za pružanje usluga na univerzalnim telekomunikacijskim sustavima, u vrijednosti od 15.000.000 EUR, sa rokom plaćanja u periodu od 7 godina, uz grace period od dvije godine. I ova dozvola dodijeljena je postojećim GSM operaterima i kao takva se vezuje za Dozvolu za pružanje GSM usluge.

Licence se amortiziraju linearnom metodom tijekom razdoblja za koje je dobivena (15 godina).

Licenca - GSM i UMTS licenca	15 godina	6,67 %
Ostala nematerijalna sredstva	5 godina	20,00 %

U 2011. godini, aktivirane su i nove billing licence, u svrhu proširenja korisnika, nabavljene od dobavljača „Nokia Siemens Networks“ d.o.o. Zagreb, po ugovoru iz 2008. godine. Nabavljene su i nove licence od dobavljača „Huawei Technologies“ d.o.o. Banja Luka, po ugovoru iz 2011. godine i nove licence (IronPort Systems) od dobavljača AvaCom Group d.o.o. Mostar, po ugovoru iz 2011. godine.

- **Računalni programi** iskazani u iznosu od 10.695.644 KM predstavljaju prava na korištenje softvera.

U 2011. godini aktiviran je softver (zajedno sa licencom) za master claw nabavljen od dobavljača „Anritsu A/S“ Denmark, izvršeno proširenje funkcionalnosti NIS sustava i nadogradnja billing sustava po ugovoru sa firmom „Kron“ d.o.o. Split iz 2009. godine, aktiviran softver za upravljanje poslovnim procesima nabavljen od dobavljača „Evision“ d.o.o. Zagreb po ugovoru iz 2008. godine, aktivirano ulaganje u proširenje SAP ERP informatičkog sustava na sve organizacione cjeline, takođe po ugovoru iz 2008. godine.

Naprijed navedeno potvrđuje da sve ove investicije traju više godina, da se iste ne realiziraju dovoljno efikasno i da se kasni sa njihovim aktiviranjem.

Nekretnine, postrojenja i oprema u iznosu od 286.691.177 KM predstavljaju najveći dio imovine i u odnosu na prethodnu godinu manji su za 6,40 %.

Struktura i promjene na ovoj imovini daju se u sljedećoj tabeli:

	Opis	Zemljišta	Zgrade	Centrale i prijenosni uređaji	Ostala oprema	Nekretnine, postr. i opema u pripremi	Ukupno
1	2	3	4	6	7	8	9
1	Nabavna vrijednost						
	na dan 31.12.2010.	1.433.546	55.247.778	492.733.517	37.362.262	20.310.766	607.087.869
	- direktna povećanja	-	-	-	-	29.695.912	29.695.912
	- prijenos sa pripreme	-	308.111	16.298.787	4.819.956	(21.426.854)	-
	- reklasifikacija	-	-	1.365.736	(1.465.736)	-	(100.000)
	- otuđenje i rashodovanje	-	-	(630.335)	(1.673.499)	(17.503)	(2.321.337)
	na dan 31.12.2011.	1.433.546	55.555.889	509.767.705	39.042.983	28.562.320	634.362.443
2	Akumulirana amortizacija						
	na dan 31.12.2010.	-	16.763.870	256.683.782	27.331.278	-	300.778.931
	- amortizacija perioda	-	1.053.272	34.610.732	4.085.338	-	39.749.343
	- vrijednosno usklađenje	-	-	9.173.168	-	-	9.173.168
	- reklasifikacija	-	-	1.365.736	(1.204.642)	-	161.095
	- otuđenje i rashodovanje	-	-	(591.567)	(1.599.704)	-	(2.191.270)
	na dan 31.12.2011.	-	17.817.143	301.241.853	28.612.271	-	347.671.266
3	Neto knjigov.vrijednost						
	na dan 31.12.2010.	1.433.546	38.483.907	236.049.735	10.030.985	20.310.766	306.308.938
	na dan 31.12.2011.	1.433.546	37.738.746	208.525.853	10.430.712	28.562.320	286.691.177

U okviru nekretnina postrojenja i opreme, najznačajnije su centrale i prijenosni uređaji.

- **Centrale i prijenosni uređaji** iskazani u iznosu od 208.525.853 KM, u najvećem dijelu čine centrale, mreže i bazne stanice.

U 2011. godini, aktivirane su nove centrale i mobilne bazne stanice, nove i proširene TK mreže na više lokacija, temeljem izvješća o kvalitativno-kuantitativnom prijemu investicijskih objekata.

U svezi imovine za koju je u reviziji za prethodnu godinu data kvalifikacija, podsjećamo da su u toj godini stavljeni u funkciju novi mobilni komutacijski čvorovi u Grudama i Mostaru (MSC sustav) i nova mrežna arhitektura za mobilnu mrežu (IN sustav), koji su zamijenili dotadašnje, tehnološki zastarjele.

S tim u svezi, u revidiranoj godini poduzete su sljedeće aktivnosti:

Uprava je 16.02.2011. godine donijela odluku prema kojoj su zamijenjeni MSC sustav i IN sustav, čija je knjigovodstvena vrijednost na datum prethodne bilance bila značajna i iznosila 21.324.427 KM, prenamjenjeni za potrebe testiranja. Samo manji dio opreme u vrijednosti od 1.471.873 KM zadržan je u novoj konfiguraciji mreže. Prema istoj odluci, MSC sustav će se testirati kroz naredne četiri godine, a IN sustav u narednih pet godina. U tim razdobljima testiranja obračunavaće se redovna amortizacija po važećim amortizacionim stopama, uz istovremeno i vrijednosno usklađenje razmjerno godišnje, sukladno MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava.

Naprijed navedena odluka nije realizirana, već je Uprava 09.11.2011. godine donijela novu, kojom se zamijenjeni MSC i IN sustavi, bez bilo kakvog umanjenja vrijednosti, reklasificiraju u klasu imovine "Oprema za obuku i testiranje". Istovremeno, Uprava je donijela i odluku kojom je usvojena dopuna Pravilnika o aktiviranju i amortizaciji stalnih sredstava. Prema ovoj odluci, u Privitku 1 – Godišnje stope amortizacije, dodana je i nova stavka: Oprema za obuku i testiranje, za koju je utvrđen preostali vijek trajanja od 4 godine i godišnja stopa amortizacije do 20,00 %.

Naprijed navedena amortizaciona stopa nije adekvatna i nije utvrđena sukladno općeprihvaćenim računovodstvenim načelima i Privitku 1 Pravilnika o aktiviranju i amortizaciji stalnih sredstava, prema kojem se godišnja stopa amortizacije utvrđuje po formuli: 100/vijek uporabe sredstva.

U 2011. godini, za navedenu opremu obračunata je amortizacija u iznosu od 3.972.441 KM, tako da je vrijednost reklasificiranog MSC i IN sustava na datum bilance iskazana u iznosu od 15.880.113 KM.

Na datum bilance nije vršena procjena postoji li bilo kakav pokazatelj da je vrijednost ove opreme umanjena, kako bi se izvršila procjena njenog nadoknadivog iznosa, shodno zahtjevima iz točke 9. i 59. MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava. Uprava smatra da zbog nemogućnosti kvantifikacije svih ušteda i drugih koristi koje će Društvo imati od budućih uporaba MSC i IN sustava nije moguće izvršiti procjenu nadoknadivog iznosa, odnosno, njeno vrijednosno usklađenje.

Obzirom na naprijed navedeno, više je nego izvjesno da knjigovodstvena vrijednost ove opreme prelazi nadoknadivi iznos, radi čega ne možemo potvrditi da je iskazana vrijednost starih, reklasificiranih MSC i IN sustava u iznosu od 15.880.113 KM realna.

U okviru „Centrale i prijenosni uređaji“, značajna investicija u 2011. godini odnosila se na bazne stanice.

Ugovorom sa dobavljačem „Ericsson Nikola Tesla“ d.d. Zagreb, od 17.05.2011. godine, ugovorena je zamjena GSM baznih stanica na 350 lokacija, uključujući i pet Siemens kontrolera 2G (BSC), na koje su iste povezane. Oprema koja se zamjenjuje je tehnički zastarjela, više se ne proizvodi i upitno je njeno održavanje. Implementacijom nove opreme modernizuje se veći dio radijske mreže i ostvaruju preduvjeti za daljnji brzi razvoj širokopojsasnih bežičnih podatkovnih mreža.

Obzirom da je i knjigovodstvena vrijednost opreme koja se zamjenjuje značajna i iznosi 12.993.559 KM, Uprava je 01.02.2012. godine, shodno zahtjevima iz MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava, donijela odluku o njenom vrijednosnom usklađenja za 9.173.168 KM.

Imajući u vidu da je knjigovodstvena vrijednost kontrolera prije vrijednosnog usklađenja iznosila 6.527.915 KM, izvršeno je vrijednosno usklađenje za 50 %, u iznosu od 3.263.958 KM, tako da je njihova knjigovodstvena vrijednost na datum bilance iznosila 3.263.957 KM. U obrazloženju odluke navodi se da će se kontroleri koristiti sve do potpune zamjene svih baznih stanica, radi čega se samo djelimično usklađuju. Predviđeno je da će se ove aktivnosti završiti do konca drugog kvartala 2012. godine.

Knjigovodstvena vrijednost baznih stanica prije vrijednosnog usklađenja iznosila je 6.465.644 KM. Obzirom da je vrijednost pojedinačnih baznih stanica koje se zamjenjuju procijenjena u iznosu od 750 EUR (proizvođača Siemens) i 1.000 EUR (proizvođača Ericsson), vrijednost istih na datum bilance iskazana je u iznosu od 556.434 KM.

Shodno navedenoj odluci, na datum bilance trebalo je provesti vrijednosno usklađenje ove imovine za 9.173.168 KM.

Međutim, Društvo nije postupilo sukladno naprijed navedenoj odluci i usvojenim računovodstvenim politikama, obzirom da nije provelo vrijednosno usklađenje shodno zahtjevima iz MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava, već je efekat usklađenja provelo putem amortizacije.

Nismo se uvjerali da je procijenjena vrijednost ove opreme iskazana na datum bilance u iznosu od 3.820.391 KM realna i da se može potvrditi na tržištu. Po nama, izvjesno je da knjigovodstvena vrijednost i ove opreme prelazi njen nadoknadivi iznos, radi čega ne možemo potvrditi iskazanu vrijednost iste. Tim više ako se ima u vidu da je cjelokupan projekat zamjene ovih baznih stanica okončan u svibnju 2012. godine.

Amortizacija

Amortizacija se vrši primjenom linearne metode otpisa stalnih sredstava i to za svako pojedinačno sredstvo, shodno usvojenim računovodstvenim politikama i Pravilniku o aktiviranju i amortizaciji stalnih sredstva iz 2010. godine.

Pravilnik je dopunjen odlukom Uprave od 09.11.2011. godine, dodatkom novog sredstva (Oprema za obuku i testiranje), o čemu je već konstatirano.

Najznačajnije pojedinačne i amortizacione stope po grupama, daju se u slijedećoj tabeli:

Grupa sredstava	Vijek upotrebe (u god.)	% otpisa
Centrale, ATC i RSS, TG i TF uređaji	14,3 godine	7,00
Internet i ADSL oprema	8,0 godina	12,50
Oprema za IN usluge (SMS, prepaid, govorna pošta)	8,0 godina	12,50
Oprema za obuku i testiranje	4,0 godine	20 ,00
Računalna oprema i ADSL modemi krajnj.korisl.	3,0 godine	33,33
Građevine (upravne, poslovne zgrade i objekti)	od 33,3 do 55,0 godina	od 1,80 do 3,00
Komunalne mreže (kablov.kanaliz. istup.)	7,0 godina	14,30
Dalekovodi i trafostanice	25,0 godina	4,00
Ostala oprema	od 5 do 14,3 godina	od 7,00 do 20,00

Novom odlukom Uprave od 23.01.2012. godine izmijenjen je i dopunjen Pravilnik o aktiviranju i amortizaciji stalnih sredstava. Istom odlukom, u Privitku 1 – Godišnje stope amortizacije, utvrđene su veće amortizacione stope za sustav centrala, ostale te centrale, TF i VF uređaje, u rasponu od 9,00 do 10,00 %, sa početkom primjene od 01.01.2012. godine.

Imajući u vidu činjenicu da je i u prethodnoj i revidiranoj godini zamijenjena zastarjela oprema čija je knjigovodstvena vrijednost u značajnom dijelu prelazila nadoknadivi iznos, o čemu je već naprijed konstatirano, ne možemo potvrditi da je procijenjeni vijek trajanja telekomunikacijske opreme, specificirane u Privitku 1 – Godišnje stope amortizacije, adekvatan i primjeren djelatnosti koju Društvo obavlja.

Obzirom da se radi o opremi koja brzo zastarijeva, smatramo da će primjenom usvojenih amortizacionih stopa knjigovodstvena vrijednost značajnog dijela sredstava i u narednim obračunskim periodima prelaziti njihove nadoknadive iznose, posebice ako se ima u vidu da i na datum ove bilance nije vršena procjena nadoknadivih iznosa za takva sredstva, shodno zahtjevima iz MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava, a u svezi sa MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema i MRS 38 – Nematerijalna stalna sredstva.

Izuzetak su bile bazne stanice o kojima je već konstatirano. Stoga je i više nego izvjesno da u okviru postojećih sredstava u uporabi ima još opreme koja je zastarjela i koju je potrebno vrijednosno uskladiti.

Dugoročni finansijski plasmani iskazani su u iznosu od 152.759 KM. U okviru istih najveći dio u iznosu od 142.839 KM odnose se na kredite date djelatnicima u ranijim periodima, prije stupanja na snagu Zakona o javnim poduzećima u Federaciji BiH.

Druga dugoročna potraživanja u iznosu od 100.000 KM odnose se na ugovor o „Flexi plus“ depozitu zaključen sa Raiffeisen Bank d.d. Sarajevo za period od 31.05.2011. godine do 31.5.2015. godine, uz fiksnu kamatnu stopu od 3,15%.

Vlasništvo nad nekretninama

Društvo još uvijek ne raspolaže sa dokumentacijom o vlasništvu za sve nekretnine iskazane u finansijskim izvješćima. Aktivnosti koje se vode u cilju rješavanja imovinsko-pravnih odnosa i zaštite imovine koja nije u posjedu još uvijek nisu okončane.

Hipoteke i založna prava nad pokretnom imovinom

Društvo ima ograničenja u raspolaganju imovinom, jer je terećeno hipotekama na nekretnine. Kao jamstvo za primljene kredite upisane su hipoteke nad imovinom u knjigovodstvenoj vrijednosti od 27.004.576 KM, kod slijedećih banaka:

1. Raiffeisen bank BH d.d. Sarajevo, po kreditu uzetom za financiranje GSM licence, po Ugovoru broj: 5198/2005, iz 2005. godine, na iznos od 10.500.000 KM, založene su nekretnine u Mostaru, Kupresu, Tomislavgradu, Kiseljaku, Čapljini i Stocu, knjigovodstvene vrijednosti 9.089.035 KM.

2. UniCredit Zagrebačke banke d.d. Mostar, po kreditu također uzetom za financiranje GSM licence, po Ugovoru broj: 18/0321/2005, iz 2005. godine, na iznos od 10.500.000 KM, založene su nekretnine u Čitluku, Livnu, Jajcu, Čapljini, Neumu, Novom Travniku, Širokom Brijegu, Grudama i Ljubuškom, knjigovodstvene vrijednosti 7.266.989 KM.

3. UniCredit d.d. Mostar, po kreditu uzetom za izmirenje naknadno utvrđenih poreznih obveza, po ugovoru broj: 80000147-DK-1/2010, iz 2010 godine, na iznos od 18.000.000 KM, založene su vlastite nekretnine i nekretnine JP »Hrvatske pošte« d.o.o. Mostar u Širokom Brijegu, Čapljini, Neumu, Jajcu, Novom Travniku, Ljubuškom i Čitluku, iskazane u knjigovodstvenoj vrijednosti od 10.648.552 KM.

Preispitati postojeći Pravilnik o aktiviranju i amortizaciji stalnih sredstava u dijelu koji se odnosi na utvrđeni vijek korištenja i amortizacione stope telekomunikacijske opreme.

Redovito preispitivati ostatak vrijednosti i vijek uporabe svih sredstava, a posebice telekomunikacijske opreme.

Radi realnog iskazivanja stalnih sredstava, dosljedno i u potpunosti postupati sukladno zahtjevima iz MSFI i MRS i vlastitim računovodstvenim politikama, na način da se ista vrednuju prema zahtjevima iz standarda MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema, MRS 38 – Nematerijalna stalna sredstva i MRS 36 – Umanjenje vrijednosti sredstava.

4.5 Potraživanja

U financijskim izvješćima na datum bilance iskazana su slijedeća potraživanja:

	31.12.2011.	31.12.2010.
POTRAŽIVANJA	85.439.377	62.380.304
Potraživanja od prodaje	34.395.037	34.681.258
Druga kratkoročna potraživanja	37.087.840	22.226.868
Aktivna vremenska razgraničenja	13.956.500	5.472.178

Potraživanja u iznosu od 85.439.377 KM, u odnosu na prethodnu godinu veća su za 23.059.073 KM ili 36,96 %.

Pravilnikom o računovodstvu i računovodstvenim politikama uređene su politike potraživanja i iste su usuglašene sa zahtjevima iz standarda. Sektor za računovodstvo i kontroling – Odjel za kontroling vrši kontinuiranu kontrolu izvršenih usluga, nakon čega JP „Hrvatske pošte“ d.o.o. Mostar preuzima podatke, printa račune i dostavlja na adrese svih kupaca. Nakon izvršenih svih kontrola iz baze podataka Odjela za kontroling, knjigovodstveno se evidentiraju potraživanja od svakog korisnika usluga po vrstama. Odjel za upravljanje likvidnošću prati naplatu potraživanja, o čemu sastavlja posebna izvješća, sa podacima dnevnih promjena stanja po korisnicima usluga, mjesecima i godinama.

U slučaju neredovitog plaćanja, sukladno donesenim procedurama vezanim za realizaciju usluga i osiguranje naplate potraživanja, poduzimaju se definirani postupci (upućuju SMS poruke, opomene, vrše privremeno isključenje, prestanak pretplatničkog odnosa itd.). Ukoliko se potraživanja ne naplate u redovnom roku, a ni putem Agencije za naplatu, Odjel za obračun usluga šalje pretplatniku opomenu pred tužbu najkasnije 30 dana prije zastare najstarijeg duga, a nakon toga tužbu. Odjel za pravne poslove vodi evidenciju o broju tuženih pretplatnika, iznosu duga (vrijednosti spora), iznosu sudskih troškova, broju dobivenih presuda, izgubljenih presuda, sporova u tijeku sa svim pravnim i financijskim elementima.

Potraživanja od prodaje čine slijedeća potraživanja od kupca u zemlji i inozemstvu:

	31.12.2011.	31.12.2010.
Potraživanja od prodaje	34.395.037	34.681.258
- Kupci u zemlji	68.561.581	57.607.753
- Kupci u inozemstvu	8.645.054	11.177.961
- (Ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca)	(42.811.598)	(34.105.456)

Potraživanja u zemlji odnose se na pružene telekomunikacione usluge korisnicima u zemlji. Potraživanja za pružene usluge u inozemstvu u sustavu obračuna povezana su sa obvezama prema inozemnim telekomunikacijskim operaterima, a međusobnim obračunom izvršenih i primljenih usluga utvrđuje se razlika za plaćanje ili naplatu. Po međunarodnim ugovorima za telefonske usluge koje su nastale do 31.12.2011. godine, a nije izvršeno usuglašavanje mjerenja saobraćaja, vrši se procjena obračuna prihoda, koji se u narednoj godini koriguje stvarnim podacima nakon izvršenog usuglašavanja.

Od ukupnih potraživanja od 77.206.108 KM neto potraživanja su 34.395.037 KM i na razini su ostvarenih u prethodnoj godini, dok je na sumnjiva i sporna preneseno 42.811.598 KM, što čini 55,45 % bruto potraživanja od prodaje. Ispravka potraživanja u ovoj godini u odnosu na prethodnu veća je za 8.706.142 KM ili 25,53 %.

Ročna struktura potraživanja od prodaje na datum bilance bila je slijedeća:

Naziv	do 60 dana	od 61 do 120 dana	od 121 do 180 dana	Od 181 do 360 dana	Preko 360 dana	Ukupno
Kupci u zemlji	22.860.311	2.346.912	1.753.943	8.837.381	32.688.367	68.486.914
Ino kupci	8.645.054	-	-	-	-	8.645.054
Ukupno	31.505.365	2.346.912	1.753.943	8.837.381	32.688.367	77.131.968

Ročna struktura potraživanja od prodaje na datum bilance ove godine nepovoljnija je u odnosu na prethodnu, obzirom da je ukupna vrijednost potraživanja starijih od 180 i preko 360 dana 41.525.748 KM i u odnosu na prethodnu godinu, kada je iznosila 34.105.455 KM, veća za 7.420.293 KM ili 21,76 %.

Prema članku 129. Pravilnika o računovodstvu i računovodstvenim politikama, na sumnjiva i sporna potraživanja kao i na ispravku potraživanja, prenose se potraživanja starija od 120 dana, uz korekciju rezultata poslovanja na teret rashoda.

S tim u svezi, za iznose nenaplaćenih potraživanja u tekućoj godini terete se rashodi, a istovremeno, za naplaćena ispravljena potraživanja povećavaju prihodi. Ovakvim računovodstvenim postupcima nepotrebno se povećava promet na poziciji prihoda, a samim tim i osnovica za obračun raznih naknada i doprinosa koji su vezani za visinu ukupnog prihoda. U cilju naplate potraživanja i sukladno internim procedurama vrše se usvojene radnje i postupci, uključujući i utuživanja, ali su i pored toga utvrđeni slijedeći propusti.

Društvo je sukladno članku 28. Zakona o računovodstvu i reviziji u FBiH uputilo kupcima konfirmacije na dan 31.12.2011. godine. Uvidom u jedan broj istih utvrdili smo da sve nisu potvrđene, iako ima kupaca sa potraživanjima u značajnim iznosima. Naprijed navedeno ukazuje na neusuglašenost stanja sa kupcima i otvara mogućnost pojavljivanja promjena na iskazanim stanjima na datum bilance, što u konačnici može uticati na rezultate poslovanja.

Prema predočenoj dokumentaciji utvrdili smo da jedan broj kupaca nije izmirio potraživanja koja datiraju iz 2001. godine, a koja nisu utužena. U pojedinačnim slučajevima navedeno je da je nadležnoj službi prosljeđen predmet kad je već zastario ili neki uopće nisu dostavljeni na utuženje. Od uzorkom uzetog iznosa nenaplaćenih potraživanja u visini od 231.159 KM na zastarjela potraživanja odnosi se 84.644 KM, za iznos od 59.623 KM potpisani su sporazumi o obročnom plaćanju, iznos od 14.098 KM je utužen, a potraživanja u visini od 72.794 KM nisu utužena.

U 2011. godini ukupna potraživanja od 5.048 kupaca, čiji pojedinačni iznosi ne prelaze 50 KM iznosila su 102.969 KM, a ista se neutužuju. Društvo u redovitim aktivnostima pokušava naplatiti ova potraživanja, ali je procenat naplate sa protekom vremena sve manji. Nismo se uvjerali da je ovakva odluka sa stanovišta zaštite sredstava ispravna, posebno ako se ima u vidu značajan iznos sredstava i ako se zna da se za dobivene sudske sporove ne snose troškovi spora. Prema izjavama ovlaštenih osoba Uprava se sedmično izvještava o stanju naplate ovih potraživanja, ali se ne sačinjavaju posebna izvješća nego se koriste podaci direktno iz baze podataka.

Prema prezentiranim podacima Odjela za upravljanje likvidnošću na datum okončanja revizije, od ukupno ispostavljenih računa u periodu od 2000. do 2009. godine, ostalo je nenaplaćeno 23.718.869 KM ili 4,82 % U 2010. godini nenaplaćeno je 4.112.419 KM ili 5,83 %, dok je u 2011. godini taj iznos 9.995.582 ili 12,03 %.

U tijeku 2011. godine ukupno je utuženo 15.197 u vrijednosti od 8.517.339 KM, dok je 7.097 urađenih ovrha u vrijednosti od 4.132.748 KM. Obzirom da se još uvijek naplaćuju potraživanja po presudama iz 2000. godine, potvrđuju se navodi ovlaštenih osoba da se sporo realiziraju tužbeni zahtjevi.

Druga kratkoročna potraživanja u visini od **37.087.840** KM veća su u odnosu na prethodnu godinu za 66,86 %.

	31.12.2011.	31.12.2010.
Druga kratkoročna potraživanja	37.087.840	22.226.868
Ostala kratkoročna potraživanja	37.972.124	23.111.152
(Ispravka vrijednosti ostalih kratkoročnih potraživanja)	(884.284)	(884.284)

- **Ostala kratkoročna potraživanja** u visini od 37.972.124 KM veća su u odnosu na prethodnu godinu za 64,30 %, a odnose se na: potraživanja po sudskoj presudi, ostala potraživanja, ostala potraživanja od državnih i drugih institucija i potraživanja od djelatnika.

- Potraživanja po sudskoj presudi u visini od 19.731.311 KM odnose se na naknadno utvrđene porezne obveze od strane Porezne uprave po osnovu naknadno utvrđenih obveza poreza na dobiti u odnosu na prethodnu godinu manja su za 81.430 KM, temeljem Rješenja Porezne uprave, od 10.01.2011. godine.

- Ostala potraživanja iskazana su u iznosu od 18.028.599 KM. Najveći dio u iznosu od 17.245.722 KM odnosi se na Ugovor o Flexi plus depozitu, potpisan sa Raiffeisen Bank d.d. Sarajevo, za period od 31.05.2011. do 31.5.2015. godine, uz kamatnu stopu od 3,15 %. Ukupna kamata ostvarena po depozitu u 2011. godini iznosila je 145.722 KM. Ostala potraživanja na ovoj poziciji čine nerealizirane kompenzacije u iznosu od 437.479 KM; potraživanja od Hercegovačke banke 951.464 KM, potraživanja za depozite i avanse 32.718 KM, ostala kratkoročna potraživanja 73.537 KM itd. Značajno je napomenuti da potraživanja po više osnova od Hercegovačke banke koja datiraju iz 2001. godine nisu utužena.

- Ostala potraživanja od državnih i drugih institucija u visini od 195.887 KM odnose se na potraživanja za isplaćena bolovanja za koja se Kantonalnim Zavodima zdravstvenog osiguranja podnose zahtjevi za refundacije.

- **Ispravka vrijednosti ostalih kratkoročnih potraživanja** u visini od 884.284 KM izvršena je u ranijem periodu, a odnosila se na ispravke: potraživanja od državnih institucija 192.795 KM; uposlenih 16.577 KM; Ministarstva obrane 438.344 KM, Hercegovačke banke 236.568 KM.

Aktivna vremenska razgraničenja u visini od 13.956.500 KM veća su u odnosu na prethodnu godinu za 148,47 %, a odnose se na: kratkoročna razgraničenja, ukalkulirana potraživanja i obračunatu subvenciju, unaprijed plaćene troškove i nefakturirana potraživanja.

- **Kratkoročna razgraničenja, ukalkulirana potraživanja i obračunata subvencija** u visini od 12.751.834 KM odnosi se na ukalkulirana potraživanja po CN roaming 3.549.960 KM; obračunata subvencija korisniku 8.595.037 KM, unaprijed plaćeni troškovi nabave materijala 428.589 KM i ostala kratkoročna razgraničenja 178.247 KM.

- Ukalkulirano potraživanje po CN roaming u navedenom iznosu se odnosi na procjenu potraživanja za 10. 11 i 12 mjesec temeljem procjene koju vrši Odjel prodaje.

- Obračunata subvencija korisniku se vrši mjesečno, a navedeni iznos predstavlja ukupno obračunatu subvenciju za prodaju robe u komisijonu, a koja se u narednim periodima ravnomjerno, mjesečno prenosi na teret rashoda, sukladno ugovoru.

- Unaprijed plaćeni troškovi nabave materijala odnose na unaprijed plaćene račune za nabavu po ugovorenom načinu plaćanja ili ispostavljenim predračunima.

- **Unaprijed plaćeni troškovi** 1.101.121 KM u najvećem dijelu odnose se na: unaprijed plaćene zakupnine iz poslovnog najma 1.016.952 KM; unaprijed plaćenog osiguranja od požara 42.988 KM, unaprijed plaćenih troškova osiguranja imovine i osoba. Unaprijed plaćene obveze se vrše na temelju sklopljenih ugovora o najmu, polica osiguranja, nakon čega se redovno mjesečno vrši prenos pripadajućeg dijela na teret rashoda.

- **Nefakturirana potraživanja** u visini od 103.545 KM odnose se na procjenu potraživanja za ostvareni terminalni promet u prosincu od Telecom Austria.

Radi realnog iskazivanja ukupnog prometa izdataka i prihoda preispitati članak 129. Pravilnika o računovodstvu i računovodstvenim politikama, prema kojem je definirano da se ispravka vrijednosti sumnjivih i spornih potraživanja sačinjava za sva nenaplaćena potraživanja od kupaca starija od 120 dana od datuma isporuke, a što se evidentira na teret vrijednosnog usklađivanja, dok se naknadni povrat iznosa koji su prethodno otpisani oprihode u korist naknadno utvrđenih prihoda iz ranijeg perioda.

Kontinuirano unaprijeđivati interne procedure upravljanja potraživanjima, kako bi se preduprijedilo nastajanje potraživanja po korisnicima, koja u konačnici neće biti naplaćena. Poboljšati i iskoristiti sve mehanizme i raspoloživu tehnologiju kako bi ispravke potraživanja u narednom periodu bile manje.

4.6 Gotovina i gotovinski ekvivalenti

Gotovina i gotovinski ekvivalenti iskazani u iznosu od 6.022.033 KM, u odnosu na prethodnu godinu veći su za 38,46 %.

Struktura ovih sredstava na datum bilance je slijedeća:

	31.12.2011.	31.12.2010.
Gotovina i gotovinski ekvivalenti	6.022.033	4.349.274
Transakcijski računi – domaća valuta	2.737.362	2.838.602
Transakcijski računi – strana valuta (u KM)	3.266.132	1.480.168
Akreditivi – domaća valuta	(732)	-
Blagajne - domaća valuta	16.921	30.139
Blagajne - strana valuta (u KM)	2.350	365

Gotovinu i ekvivalente gotovine čine novčana sredstva koja se vode na računima i u blagajnama.

Raspodijanje novčanim sredstvima regulirano je odlukama Uprave od 04.12.2009. i 24.01.2011. godine. S izmjenama u organizacionoj strukturi nisu donesene nove odluke o ovlaštenjima za potpisivanje.

U tijeku revizije prezentirani su nam i kartoni deponovanih potpisa u poslovnim bankama, osoba ovlaštenih za potpisivanje i raspolaganje sredstvima na poslovnim bankama, sukladno pisanim procedurama.

Transakcijski računi u domaćoj i stranoj valuti otvoreni su kod: Raiffeisen Bank d.d. Sarajevo, UniCredit Bank d.d. Mostar i Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar.

Akreditivi – domaća valuta odnose se na MasterCard kartice, odobrene sukladno Pravilniku o reprezentaciji i korištenju poslovnih kartica, donesenom od strane Uprave 21.04.2010. godine. Odlukom Uprave od 17.11.2010. godine, odobren je mjesečni limit za potrošnju poslovnim karticama u iznosu od 24.000 KM, koji je u jednakim iznosima (po 6.000 KM) raspoređen samo na članove Uprave. Temeljem korištenja poslovnih kartica u svrhu reprezentacije u 2011. godini potrošeno je ukupno 38.709 KM. Nije predviđeno odobrenje pojedinačnih troškova po osnovu korištenja ovih kartica, već se isti kontroliraju i prate u okviru odluke.

Blagajne (domaća i strana valuta) regulirane su Naputkom o nalogima za službeno putovanje i blagajničkom poslovanju, a odnose se na gotovinske isplate putem blagajne u sjedištu i blagajni u prodajnim mjestima. Glavna blagajna korporacije namijenjena je za isplate akontacija, troškova dnevnica, reprezentacije i sličnih troškova članova Uprave, te sitnih troškova prouzrokovanih od strane korporativnog dijela Društva.

4.7 Obveze

U financijskim izvješćima na datum bilance, iskazane su slijedeće obveze:

	31.12.2011.	31.12.2010.
OBVEZE	135.787.458	147.943.191
Dugoročne obveze	40.821.866	57.157.673
Dugoročna razgraničenja i rezerviranja	8.426.930	8.590.120
Dugoročne financijske obveze	32.394.936	48.567.553
Kratkoročne obveze	94.965.592	90.785.518
Kratkoročne financijske obveze	22.686.817	24.125.338
Obveze prema dobavljačima i druge obveze	33.659.443	46.495.468
Pasivna vremenska razgraničenja	38.619.332	20.164.712

Obveze iskazane na datum bilance u iznosu od 135.787.458 KM u odnosu na prethodnu godinu manje su za 8,22 %. U okviru istih učešće dugoročnih obveza je 30,06 %, a kratkoročnih 69,94 %.

U okviru dugoročnih obveza iskazana su dugoročna razgraničenja i rezerviranja i dugoročne financijske obveze.

Dugoročna razgraničenja i rezerviranja iskazana u iznosu od 8.426.930 KM, u odnosu na prethodnu godinu manja su za 1,90 %. Ista se odnose na rezerviranja za otpremnine u iznosu od 579.352 KM, rezerviranja za jubilarne nagrade u iznosu od 2.120.362 KM i unaprijed naplaćeni i odloženi prihod u iznosu od 5.727.216 KM.

- **Obračunata rezerviranja za otpremnine i jubilarne nagrade** izvršena su na osnovu procjene ovlaštenog aktuara, po osnovu primjene MRS 19 – Primanja uposlenih. Rezerviranje za otpremnine vršilo se za uposlene koji stižu pravo za mirovinu u periodu od 2012. do 2016. godine, na način da se uzelo 6 prosječnih plata isplaćenih u Društvu u 2011. godini, sa uračunatim prirastom i svodenjem na neto iznos sadašnje vrijednosti koristeći diskontnu stopu od 6,50 %. Shodno tomu, obračun otpremnina nije se vršio za svakog uposlenika odvojeno, sukladno MRS 19 – Primanja uposlenih, Pravilnikom o radu i Pravilnikom i računovodstvu i računovodstvenim politikama, te opće prihvaćenom praksom. Također, rezerviranja za jubilarne nagrade nisu vršena za svakog uposlenika odvojeno, nego samo za one uposlenike koji će steći ovo pravo u periodu od 2012. do 2016. godine. Izvješće Aktuara nije sadržavalo koliki su troškovi kamata, troškovi tekućeg rada i aktuarski dobici/gubici, tako da Društvo troškove rezerviranja nije klasificiralo sukladno navedenom standardu.

- **Unaprijed naplaćeni i odloženi prihodi** iskazani u iznosu od 5.727.216 KM odnose se na prihode vezane za donacije, evidentirane sukladno MRS 20 – Računovodstvo državnih davanja i objavljivanje državne pomoći.

Dugoročne financijske obveze iskazane u iznosu od 32.394.936 KM, u odnosu na prethodnu godinu manje su za 33,30 %, a čine ih dugoročni krediti i ostale dugoročne obveze.

- **Dugoročni krediti** iskazani u iznosu od 16.711.065 KM odnose se na dugoročne financijske i robne kredite, odnosno, zajmove u iznosu od 16.439.000 KM i dugoročne obveze po financijskom lizingu u iznosu od 272.065 KM.

- Dugoročni financijski krediti u iznosu od 16.439.000 KM uzeti su u svrhu izmirenja naknadno utvrđenih poreskih obveza, financiranja stalnih nematerijalnih i materijalnih sredstava, od čega su najznačajniji krediti za nabavu i instaliranje opreme i softvera, rekonstrukciju telefonske mreže, obnovu telekomunikacijske strukture i izgradnju baznih stanica.

Kao jamstvo za dobivene kredite založena je imovina knjigovodstvene vrijednosti 27.004.576 KM.

U narednoj tablici daje se pregled dugoročnih obveza po osnovu dugoročnih kredita:

Kreditor	Broj ugovora	Kamatna stopa	Rok dospjeća	Obveza 31.12.2011.
UniCredit Bank d.d. Mostar	80000147-DK-1/10	6m EURIBOR+4,84	30.04.2013.	2.400.000
UniCredit Bank d.d. Mostar	18-0321/05	6,00 (promj.)	01.10.2015.	3.039.422
Raiffeisen Bank d.d. Sarajevo	5198/05	6m EURIBOR+4,30	07.07.2015.	2.712.500
Ericsson Nikola Tesla d.d. Zagreb	ETK/J/BA-11:004	5,00 (fiksna)	30.04.2015.	5.451.098
Amper S.A. i Alcatel Cable Iberica Madrid	018203-ICCO i 018202-ICCO	0,30 %	21.10.2032	2.835.980
Ukupno:				16.439.000

Najznačajniji dugoročni financijski kredit u iznosu od 3.539.484 EUR ili 6.922.629 KM uzet je u 2011. godini. Radi se o dugoročnom ugovoru o nabavci GSM i UMTS opreme, izvođenju radova i pružanju usluga zaključenim 17.05.2011. godine sa tvrtkom „Ericsson Nikola Tesla“ d.d. Zagreb, Hrvatska, u vrijednosti od 3.932.760 EUR ili 7.691.810 KM. Sukladno ugovoru, uvjeti plaćanja definirani su na slijedeći način: 10,00 %, od ukupne vrijednosti plativo u roku od 90 dana od potpisa ugovora, a 90,00 % vrijednosti ugovora plativo kroz ugovorni aranžman u iznosu od 3.539.484 EUR ili 6.922.629 KM. Ugovorni aranžman je kako slijedi: 12 mjeseci „grace“ period, plaćanje 90% iznosa po isteku „grace“ perioda je u roku od 36 mjeseci u 12 istovjetnih kvartalnih rata, uz kamatu od 5,00 %

Ostali krediti iz ranijeg perioda uzeti su za financiranje GSM dozvole, rekonstrukciju telekomunikacijske mreže, nabavu opreme i u svrhu izmirenja naknadno utvrđenih poreznih obveza – poreza na dobit, po Rješenju Federalnog ministarstva financija.

Tijekom revizije dugoročnih kredita uočili smo da se obveze za „Amper S.A.“ i „Alcatel Cable Iberica“ Madrid kredite razlikuju prema obvezama na dobivenoj konfirmaciji za 94.667 KM. Prema izjavama odgovornih osoba, razlika predstavlja grešku u obračunu tečajnih razlika na kraju perioda koja će biti ispravljena u 2012. godini. Sukladno navedenom, obveze Društva na datum bilance podcijenjene su za 94.667 KM.

- Dugoročne obveze po financijskom lizingu u iznosu od 272.065 KM odnose se na obveze prema UniCredit Leasing d.o.o. Sarajevo u iznosu od 97.438 KM za 26 vozila uzetih na financijski lizing, Hypo Alpe Adria Leasing d.o.o. Sarajevo u iznosu od 74.549 KM za 9 vozila uzetih na financijski lizing i VB Leasing d.o.o. Sarajevo u iznosu od 100.078 KM za 4 vozila uzeta na financijski lizing.

- **Ostale dugoročne obveze** iskazane u iznosu od 15.683.871 KM odnose se na obveze za UMTS licencu. Ista se odnosi na obvezu prema Regulatornoj agenciji za komunikacije BiH (RAK), po osnovu dobivene UMTS dozvole, Dozvola za pružanje mobilnih usluga na univerzalnim telekomunikacijskim sustavima. Shodno zahtjevima iz MRS 38 – Nematerijalna sredstva i MRS 39 – Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje, dobivena dozvola iskazuju se po diskontovanoj vrijednosti. U vrijednost sredstva uključena je i diskontna kamata po stopi od 6 % koja će teretiti rashode temeljem kamata u razdoblju od 2009. – 2015. godine.

Kratkoročne obveze iskazane u ukupnom iznosu od 94.965.592 KM čine kratkoročne financijske obveze, obveze prema dobavljačima i druge obveze i pasivna vremenska razgraničenja.

- **Kratkoročne financijske obveze** iskazane u iznosu od 22.686.817 KM u odnosu na prethodnu godinu manje su za 5,96 %, a odnose se na kratkoročni dio dugoročnih kredita i financijskog lizinga u iznosu od 12.052.796 KM i ostale kratkoročne financijske obveze u iznosu od 10.634.021 KM.

- Kratkoročni dio dugoročnih kredita i financijskog lizinga iskazan u iznosu od 12.052.796 KM predstavljaju dio obveza po dugoročnim kreditima i financijskom lizingu koje dospijevaju u tekućoj godini, a koje su na datum bilance, shodno MRS 1 – Prezentacija financijskih izvješća, reklasifikovane u kratkoročne. Tijekom revizije smo uočili da se u sklopu kratkoročnih kredita nalazi iznos od 32.849 KM koji se odnosi na pretplatu po kreditu prema „Dalekovod“ d.d. Zagreb, koju Društvo nije reklasifikovalo u aktivu na datum bilance.

- Ostale kratkoročne financijske obveze iskazane u iznosu od 10.634.021 KM odnose se na dio dugoročnih obveza za GSM i UMTS licencu koje dospijevaju u tekućoj godini. Ove obveze se iskazuju, shodno MRS 39 – Financijski instrumenti: Priznavanje i mjerenja, u diskontovanom iznosu, bez kamata.

Obveze prema dobavljačima i druge obveze iskazane u iznosu od 33.659.443 KM, u odnosu na prethodnu godinu manje su za 27,61 %. Nismo u mogućnosti da utvrdimo razloge smanjenja ovih obveza u odnosu na prethodnu godinu, jer je Društvo zbog prelaska na novi sustav i kontni plan, sa 31.10.2011. godine izvršilo reklasifikaciju stavki bilance stanja u odnosu na objavljenje podatke za 2010. godinu.

Najveći dio ovih obveza u iznosu od 15.750.336 KM odnosi se na obveze prema dobavljačima u zemlji i inozemstvu. Ostale obveze čine obveze za primljene avanse, depozite i kaucije u iznosu od 155.397 KM, obveze po osnovu plaća, naknada i ostalih primanja uposlenih u iznosu od 4.765.903 KM, druge obveze u iznosu od 11.054.877 KM, obveze za PDV u iznosu od 1.262.106 KM i obveze za porez na dobit od 670.814 KM.

Društvo nije primilo većinu konfirmacija, odnosno, nije usuglasilo iskazana stanja sa dobavljačima, tako da nismo u mogućnosti potvrditi iskazano stanje na datum bilance, a što također otvara mogućnost pojave dodatnih obveza. Nakon uvida u analitiku dobavljača ustanovili smo da je ukupan iznos od 720.524 KM knjižen na dugovnu stranu, radi čega je isti, sukladno MRS 1 – Prezentacija financijskih izvješća, trebalo reklasificirati na poziciju potraživanja.

- **Druge obveze** iskazane su u iznosu od 11.054.877 KM. U okviru ove pozicije najznačajnije su obveze za dividende u iznosu od 5.540.493 KM, za neisplaćene dividende vlasnicima kapitala. Radi se o stvorenim obvezama po osnovu ostvarene dobiti za 2009. godinu, raspoređene po odluci Skupštine iz 2010. godine. U 2011. godini, nisu evidentirane isplate dividendi za 2009. godinu većinskim vlasnicima. Izuzetak su bili mali dioničari. Neizmirene obveze po osnovu dividende za 2009. godinu na datum bilance iznose 5.540.493 KM, od čega, obveze prema većinskom vlasniku – Federaciji BiH iznose 3.006.000 KM, obveze prema HT d.d. Zagreb iznose 2.228.700 KM, obveze prema HP d.d. Zagreb iznose 282.420 KM i preostale obveze prema malim dioničarima u iznosu od 23.373 KM. Također na ovoj poziciji knjižene su obveze za kamate za licence u iznosu od 2.880.098 KM i obveze prema komisionarima za prodatu robu u 2011. godini u iznosu od 1.961.167 KM.

Pasivna vremenska razgraničenja iskazana su u iznosu od 38.619.332 KM u odnosu na prethodnu godinu veća su za 91,52 %. Također, kako smo već naveli, nismo u mogućnosti da utvrdimo razloge povećanja ovih obveza u odnosu na prethodnu godinu, jer je Društvo zbog prelaska na novi sustav i novi kontni plan sa 31.10.2011. godine izvršio reklasifikaciju stavki bilance stanja u odnosi na objavljenje podatke za 2010. godinu.

U okviru ove pozicije, najznačajnije su obveze temeljem unaprijed obračunatih rashoda razdoblja po različitim osnovama, rezerviranja za sudske sporove, odgođeni prihodi – donacije i kratkoročna rezerviranja za otpremnine, jubilarne nagrade i godišnje odmore.

- **Unaprijed obračunati rashoda razdoblja** iskazani u iznosu od 19.976.796 KM odnose se na nefakturirane obveze po različitim osnovama.

U okviru istih, nalaze se i ukalkulirane obveze za zakup po različitim osnovama u iznosu od 397.802 KM i u najvećem dijelu odnose se na obveze iz prethodnih godina za koje još uvijek nisu pristigle fakture. Po ovom osnovu Društvo nije vršilo rezerviranje u 2011. godini, sukladno tome i prezentiranoj dokumentaciji obveze i troškovi Društva su podcijenjeni najmanje za 307.493 KM.

- **Obveze po osnovu rezerviranja** za sudske sporove iskazane su u iznosu od 7.130.154 KM, od čega se iznos od 6.534.688 KM odnosi na tužbe djelatnika zbog umanjivanja satnice, iznos od 551.295 KM odnosi se na naknade šteta i otpremnine, a preostalih 44.171 KM na pokrenute tužbe po osnovu nepotpune primjene Kolektivnog ugovora u periodu od 2002. do 2006. godine.

Postupak još uvijek nije okončan. Nakon drugostupanjske presude, Sindikat uposlenika HT-a je putem punomoćnika podnio pojedinačne tužbe kod Općinskog suda Mostar, radi poništenja i isplate iz radnog odnosa – materijalna davanja. Radi se o 1.826 tužbi uposlenika. Po navedenoj tužbi Sindikata u dva

navrata je odgođeno ročište. Kod Općinskog suda u Mostaru ponovno je zakazano pripremno ročište za dan 25.09.2012. godine.

• **Kratkoročna rezerviranja za otpremnine, jubilarne nagrade i godišnje odmore** u iznosu od 1.502.288 KM u najvećem dijelu, u iznosu od 1.255.005 KM, odnose se na rezerviranja za godišnje odmore.

Smatramo da nije bilo osnova vršiti rezerviranja po osnovu neiskorištenih godišnjih odmora.

Rješenjem za godišnji odmor samo se stiče pravo, ali ako se godišnji odmor ne iskoristi u tekućoj godini, smatramo da nema osnova da se rezervira za narednu godinu, obzirom da se u istoj, ako se bude koristio neće ostvariti redovni, efektivnih sati za koje su planirana sredstva. U tom slučaju će uposlenik u narednoj godini, po osnovu prenesenog godišnjeg odmora, imati manje efektivnih sati za redovan rad, obzirom da se prema Zakonu o radu neiskorišteni godišnji odmor ne može platiti.

Prema tome, da bi bilo osnova da se izvrši predmetno rezerviranje potrebno je da se godišnji odmor iskoristi, a ne da se na osnovu izdanog rješenja za godišnji odmor i prava na isti vrši rezerviranje. Suština je da se pravo na naknadu po osnovu godišnjeg odmora može steći samo po osnovu iskorištenih dana godišnjeg odmora, a ni u kom slučaju po osnovu izdanog rješenja.

Naglašavamo da ni računovodstvenim politikama uopće nisu regulirana ova rezerviranja.

Izvršenim rezerviranjima po osnovu neiskorištenih godišnjih odmora neosnovano se uvećavaju prihodi/rashodi i povećava/smanjuje dobit obračunskog perioda.

Provedenom revizijom utvrdili smo da Društvo nije evidentiralo sve fakture koje se odnose na 2011. godinu, niti je za neblagovremeno ispostavljene fakture izvršilo potrebna rezerviranja, shodno MRS 37 – Rezerviranja, potencijalne obveze i potencijalna sredstva, zbog čega su iste teretile narednu godinu. Radi se o fakturama za investicije ispostavljene od strane dobavljača ARS Inženjering d.o.o. Banja Luka u iznosu od 216.172 KM, i također o fakturama za troškove od strane različitih dobavljača u iznosu od 183.665 KM, te na poziciji „Naknadno utvrđeni troškovi iz prethodnih godina“ u 2012. godini proknjižen je iznos od 388.592 KM koji se odnosi na troškove 2011. godine.

Zbog neprovedenih računovodstvenih postupaka u pripadajućem obračunskom periodu, sredstva su podcijenjena najmanje za 216.172 KM, troškovi perioda su podcijenjeni najmanje za 879.750 KM, dok su obveze Društva podcijenjene najmanje za 1.190.589 KM.

Također provedenom revizijom nismo bili u mogućnosti utvrditi na osnovu čega su se vršila ukalkuliranja za marketing troškove u vrijednosti od 1.479.015 KM i samim tim opravdanost istih.

Sukladno Zakonu o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH vršiti usuglašavanje stanja obveza na dan 31. prosinac tekuće godine i sve razlike utvrđene po konfirmacijama rješavati blagovremeno.

Troškove, investicije i obveze priznavati i računovodstveno evidentirati u momentu stvaranja istih, u periodu na koji se isti odnose, sukladno točkama 22. i 96. Okvira za sastavljanje i prezentiranje finansijskih izvješća, a ukoliko u momentu priznavanja ne postoji odgovarajuća knjigovodstvena isprava evidentiranje vršiti u korist pasivnih vremenskih razgraničenja, shodno MRS 37 – Rezerviranja, potencijalne obveze i potencijalna sredstva.

4.8 Kapital

Na datum bilance iskazan je kapital u slijedećim iznosima:

	31.12.2011.	31.12.2010.
KAPITAL	333.366.191	323.442.404
Temeljni kapital	315.863.250	315.863.250
Rezerve	3.792.745	6.335
Neraspoređena dobit	13.710.196	7.572.819

Temeljni kapital iskazan u finansijskim izvješćima upisan je kod nadležnog Općinskog suda u Mostaru, po Rješenju broj: Tt-O-319/09, od 08.06.2009. godine.

Vlasnička struktura temeljnog kapitala utvrđena je Sporazumom o Javnom poduzeću HT d.o.o. Mostar, od 26.10.2006. godine, potpisanim od strane dva najveća osnivača, Vlade Federacije BiH i HT d.d. Zagreb.

S tim u svezi, iskazani temeljni kapital podijeljen na 31.586.325 običnih dionica, iste klase, nominalne vrijednosti 10 KM, u vlasništvu je:

- Vlade Federacije BiH, domaćeg ulagača, sa učešćem od 50,104 %, u iznosu od 158.260.130 KM,
- HT d.d. Zagreb, inozemnog ulagača, sa učešćem od 39,101 %, u iznosu od 123.505.000 KM,
- HP d.d. Zagreb, inozemnog ulagača, sa učešćem od 5,230 %, u iznosu od 16.519.970 KM i
- 1.185 manjinskih dioničara, sa ukupnim učešćem od 5,565 %, u iznosu od 17.578.150 KM, prema Rješenju broj: 03-19-3457/07, od 04.09.2007. godine.

Rezerve u iznosu od 3.792.745 KM, formirane su iz rezultata poslovanja, shodno Zakonu o privrednim društvima i Statutu, prema kojem je utvrđena obveza izdvajanja u rezerve iznosa od 20 % iz neto ostvarene dobiti, sve do formiranja istih u iznosu od najmanje 25 % osnovnog kapitala dioničkog društva. U dosadašnjem periodu poslovanja ova zakonska obveza nije se poštovala, jer nije vršeno izdvajanje u obvezne zakonske rezerve. Na osnovu odluke Skupštine Društva, od 04.08.2011. godine, u zakonske rezerve izdvojeno je 3.786.409 KM.

Neraspoređena dobit iskazana u iznosu od 13.710.196 KM formirana je iz dosadašnjih rezultata poslovanja. U okviru iste neraspoređena dobit iz 2010. godine iznosi 3.686.409 KM, a neraspoređena dobit izvještajne godine 10.023.787 KM.

4.9 Prihodi

Prihodi ostvareni u revidiranom obračunskom razdoblju iskazani su kako slijedi:

	01.01. - 31.12.2011.	01.01. - 31.12.2010.
PRIHODI	253.345.740	238.628.773
Poslovni prihodi	246.331.361	232.468.172
Financijski prihodi	2.322.105	914.630
Ostali prihodi i dobiti	3.628.390	4.567.668
Prihodi iz osnova promjene računovodstvenih politika	1.063.884	678.303

Prihodi iskazani u iznosu od 253.345.740 KM u odnosu na prihode ostvarene u prethodnoj godini veći su za 6,17 %, a u odnosu na plan manji za 5.139.260 KM ili 1,98 %.

Poslovni prihodi ostvareni u visini od 246.331.361 KM najznačajniji su i čine 97,23 % ukupnih prihoda. Ovi prihodi su u odnosu na prethodnu godinu veći za 5,96 %, a čine ih:

- **Prihodi od prodaje učinaka na tržištu** u visini od 239.351.436 KM odnose se na prihode na domaćem tržištu 200.445.871 KM, a čine ih prihodi od prodaje usluga pravnim i fizičkim licima. Društvo vrši usluge fiksne i mobilne telefonije, a prihodi se evidentiraju po svakoj vrsti usluge (pristupna taksa, pretplata, priključak, dodatne usluge, iznajmljivanje opreme za ADSL, usluge pre-paid mreži - e bonovi, usluge post-paid mreži-SMS billing, usluge post-paid mreži-ostalo billing itd.)

- **Prihodi od prodaje učinaka na inozemnom tržištu** u visini od 38.905.565 KM veći su za 4.323.205 KM ili za 12,50 % u odnosu na prethodnu godinu, a čine ga usluge saobraćaja za pravna lica na stranom tržištu roaming, interkonekcija inozemstvo, sms distribucije itd. Na ovoj poziciji evidentiran je i procijenjeni prihod sa međunarodnim operaterima sa kojima nije izvršeno međusobno usaglašenje na dan 31.12.2011. godine.

- **Prihodi od prodaje robe povezanim pravnim licima** iznose 215.184 KM, ili samo 3,54 % prošlogodišnjeg ostvarenja. Osnovni razlog za smanjenje ovog prihoda je prelazak na komisionu prodaju.

- **Ostale poslovne prihode** u visini od 6.764.741 KM u najvećem dijelu čine prihodi od najamnina u iznosu od 5.816.052 KM i prihodi od donacija u iznosu od 889.866 KM. Prihodi od najamnina ostvaruju se temeljem potpisanih ugovora o iznajmljivanju i na osnovu ispostavljenih faktura, dok se prihodi od donacija ostvaruju u visini obračunate amortizacije tijekom obračunskog perioda.

Financijski prihodi iskazani u iznosu od 2.322.105 KM, veći su za 158,88 % od iskazanih prihoda po istom osnovu u prethodnoj godini. U okviru istih, najznačajniji su prihodi od kamata u iznosu od 1.314.347 KM, prihodi od pozitivnih kursnih razlika u iznosu od 198.426 KM i ostali finansijski prihodi 809.332 KM.

Ostali prihodi i dobiti u visini od 3.628.390 KM manji su za 20,56 % u odnosu na prihode ostvarene u prethodnoj godini, a čine ih: naplaćena otpisana potraživanja 2.120.228 KM; otpis obveza, ukinuta rezerviranja i ostali prihodi 1.380.775 KM; dobiti od prodaje stalnih sredstava 127.326 KM i viškovi 61 KM;

- **Naplaćena otpisana potraživanja** u visini od 2.120.228 KM, odnose se na: naplaćena otpisana potraživanja od kupaca (fiksna i mobilna telefonija), naplate po sudskim presudama, troškovi postupanja, naplaćene štete od osiguravajućih društava, naplate šteta uništene imovine, kao i naplaćena ostala otpisana potraživanja.

- **Dobiti od prodaje stalnih sredstava** u iznosu od 127.326 KM uglavnom se odnose na dobitke od prodaje transportnih sredstava.

- **Otpis obveza, ukinuta rezerviranja i ostali prihodi** u visini od 1.380.775 KM odnose se na: prihode od ukinutih rezerviranja za sudske sporove iz 2008. godine temeljem donesenih presuda, prihode od ukidanja rezerviranja za razne troškove, prihod od restorana i čajnih kuhinja, kao i ostale prihode iz poslovanja.

Prihodi iz osnova promjene računovodstvenih politika ostvareni su u visini od 1.063.884 KM, a čine ih: naknadno utvrđeni prihodi iz ranijih godina, među kojima je najznačajnije oprihodovanje ukalkulirane interkalarnih kamata po kreditima iz 2007. godine u iznosu od 237.455 KM, prihodi od naplaćenih otpisanih potraživanja iz ranijih godina, prihodi od naplaćenih taksa itd.

4.10 Rashodi

Rashodi ostvareni u iznosu od 240.364.922 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 4,64 %, a iste čine slijedeći:

	01.01.-31.12.2011.	01.01.-31.12.2010.
RASHODI	240.364.922	229.714.153
Poslovni rashodi	216.503.088	214.024.997
Financijski rashodi	10.586.176	10.201.494
Ostali rashodi i gubici	12.178.012	4.596.353
Rashodi iz osnova usklađivanja vrijednosti sredstava	554.286	-
Rashodi iz osnova promjene računovodstvenih politika	543.360	891.309

Poslovni rashodi u iznosu od 216.503.088 KM od istih rashoda u prethodnoj godini veći su za 2.478.091 KM, što je povećanje od 1,16 %.

Struktura poslovnih rashoda je slijedeća:

	01.01.-31.12.2011.	01.01.-31.12.2010.
Poslovni rashodi	216.503.088	214.024.997
Nabavna vrijednost prodate robe	8.854.212	16.819.566
Materijalni troškovi	6.177.448	5.678.475
Troškovi plaća i ostalih ličnih primanja	56.785.064	58.947.219
Troškovi proizvodnih usluga	61.166.128	59.686.138
Amortizacija	62.959.555	48.762.342
Troškovi rezerviranja	3.176.168	3.114.632
Nematerijalni troškovi	17.251.552	21.016.625
Smanjenje vrijednosti zaliha učinaka	132.961	-

Nabavna vrijednost prodate robe u iznosu od 8.854.212 KM u najvećem dijelu odnosi se na troškove nabave telekomunikacijske opreme namijenjene za potrebe korisnika usluga. Uglavnom se radi o troškovima nabave telefonskih aparata za mobilnu i fiksnu mrežu. Napominjemo, iznos na ovoj poziciji, u okviru grupe „Poslovni rashodi“ u glavnoj knjizi, znatno je manji i iznosi samo 498.122 KM. Najveći dio od 8.356.090 KM na ovu poziciju prenesen je iz glavne knjige sa pozicije „Ostali rashodi i izdaci“. Radi se o troškovima sufinansiranja (na teret Društva) korisnika fiksnih i mobilnih aparata.

Materijalni troškovi iskazani u iznosu od 6.177.448 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 8,79 %. Najveći dio u iznosu od 3.739.923 KM odnosi se na troškove električne energije, a značajni su i troškovi goriva za motorna vozila kao i gorivo za zagrijavanje prostorija. Na utrošene sirovine i materijal odnosi se 2.150.691 KM, dok se preostalih 286.834 KM odnosi na otpis sitnog inventara. Utrošene sirovine i materijal odnose se na utrošeni materijal za tekuće održavanje, instalaciju ADSL temeljem ispostavljenih radnih naloga i izuzetog materijala iz skladišta, kao i troškovi SIM kartica i start paketa po trošku nabave. Značajan iznos se odnosi na kancelarijski, osnovni materijal za restoran i kuhinju, ostali potrošni materijal i sredstva za higijenu.

Troškovi plaća i ostalih ličnih primanja iskazani u iznosu od 56.785.064 KM u odnosu na prethodnu godinu manji su za 2.162.155 KM. U okviru istih, iznos od 56.519.259 KM odnosi na troškove primanja uposlenih, a 265.805 KM odnosi se na troškove naknada ostalim fizičkim licima.

Troškove primanja uposlenih čine troškovi plaća i naknada plaća uposlenima i troškovi ostalih primanja, naknada i prava uposlenih.

- **Troškovi plaća i naknada plaća uposlenih** iznosili su 47.755.381 KM.

Obračun plaća i naknada plaća vrši se temeljem pojedinačnih ugovora o radu zaključenih sukladno Pravilniku o radu i Kolektivnim ugovorom za područje telekomunikacija u Federaciji BiH i važećom zakonskom regulativom. Pravilnikom o radu na jedinstven način regulirani su temeljna plaća, dodaci na plaću, kriteriji za utvrđivanje doprinosa uposlenika na radu, plaće uposlenika, naknade plaće, dodatna primanja i naknade koje terete troškove poslovanja.

Osnovna bruto plaća je proizvod bruto satnice, broja sati u mjesecu i odgovarajućeg, pojedinačnog koeficijenta složenosti poslova koje uposlenik obavlja.

I u 2011. godini, primjenjivala se bruto satnica za obračun plaća iz lipnja 2009. godine, u iznosu od 5,60 KM, iako ista, prema naprijed navedenom pravilniku i kolektivnom ugovoru iznosi 5,88 KM, a što znači da nisu dosljedno primjenjivani naprijed navedeni akti o čemu je detaljno pisano u našem Izvješću za 2010. godinu.

Tijekom revizije utvrđeno je da se obračun plaće i dalje vrši za bruto satnicu utvrđenu Pravilnikom o radu, sukladno kolektivnom ugovoru, u visini od 5,88 KM, ali se isplata vrši za bruto satnicu u visini od 5,60 KM. Obračunata razlika između ovih satnica evidentira se na poziciji rezerviranja za sudske sporove i tereti troškove poslovanja. U 2011. godini, za ove namjene, izvršeno je rezerviranje u iznosu od 2.403.344 KM. Zbog umanjene bruto satnice od strane dijela uposlenika i sindikalne organizacije Društva pokrenut je sudski spor koji ni do okončanja ove revizije nije završen.

Plaće predsjednika Uprave, izvršnih direktora i sekretara Društva uređene su posebnim ugovorima. Položaj, ovlaštenja, odgovornosti i prava predsjednika i ostalih članova Uprave, pored propisanih Zakonom o gospodarskim društvima i Zakonom o javnim poduzećima u Federaciji BiH, Statutom i drugim internim aktima Društva, uređena su pojedinačnim ugovorima, zaključenim uz prethodno dobivenu suglasnost resornog, Federalnog ministarstva prometa i komunikacija. Prema ugovorima, osnovna neto plaća predsjednika Uprave iznosi 4,9, a izvršnih direktora 4,5 prosječnih mjesečnih neto plaća isplaćenih u Federaciji BiH u prethodna tri mjeseca koja se uvećava za 0,6 % za svaku godinu radnog staža na ime ostvarenog minulog rada.

U okviru troškova plaća i ostalih ličnih primanja u iznosu od 47.755.381 KM uključena je i isplata ostalih naknada uposlenim koje se isplaćuju iznad neoporezivog iznosa u visini od 2.158.809 KM, a odnose se na: prehranu uposlenicima Brčko Distrikt 112.524 KM, regres 417.193 KM; prijevoz Brčko Distrikt 6.660 KM; bolest i smrt uposlenih 176.349 KM, rođenje djeteta 228.713 KM, otpremnine 12.884 KM, jubilarne nagrade 176.290 KM, pomoć i smrt u obitelji 122.125 KM, sporazumne otpremnine 436.674 KM, davanja u naturi 390.963 KM, dar za mirovinu 14.575 KM, božićnica 541 KM, noćenja - službeni put oporezivo 4.197 KM, korištenje službenog auta u privatne svrhe 14.029 KM, osobne koristi -dar djeci 39.203 KM, dar djeci 249 KM i osobne koristi - dar u naravi 5.640 KM.

Naprijed navedeno znači isplata naknada uposlenim u visini od 2.158.809 KM nije knjigovodstveno evidentirana na poziciji troškovi ostalih primanja, naknada i prava uposlenih gdje i pripada.

U tijeku 2011. godine prosječna isplaćena neto plaća iznosila je 1.511 KM. Najniža plaća isplaćena je 679 KM, a najviša isplaćena plaća je 5.004 KM.

I u 2011. godini naknada za rad dva izvršna direktora - člana uprave koji su predloženi od strane HT d.d. Zagreb vršena je kao i ranije, a što je detaljno obrazloženo u našem prethodnom izvješću.

- **Troškovi ostalih primanja, naknada i prava uposlenih** iznosili su 8.763.878 KM.

U okviru ovih troškova i naknada, najznačajniji su: topli obrok 4.880.234 KM, regres- neoporezivi dio 1.409.488 KM, putni troškovi 727.094 KM, ostale nadoknade 726 KM, prijevoz na posao i s posla 581.936 KM, naknada za vjerski blagdan 321.082 KM, pomoći obiteljima uposlenih za slučaj smrt uposlenog 254.278 KM, naknade uposlenim za tešku bolest 240.999 KM, troškovi stručnog obrazovanja 197.349 KM, jubilarne nagrade 100.621 KM, otpremnina za mirovinu 49.892 KM i ostali nespomenuti troškovi uposlenih 180 KM.

- Naknade za topli obrok obračunavaju se i isplaćuju na osnovu evidencije o prisustvu na radu i utvrđenog dnevnog iznosa naknade u visini od 2% prosječne mjesečne neto plaće isplaćene u FBiH prema posljednjem objavljenom podatku Federalnog zavoda za statistiku kako je to utvrđeno članom 66. Kolektivnog ugovora za područje telekomunikacija u FBiH.

- Naknade troškova prevoza na posao i sa posla obračunavaju se i isplaćuju u visini cijene prevozne karte od mjesta stanovanja do radnog mjesta.

- Regres za godišnji odmor obračunat je i isplaćen temeljem Odluke o visini regresa za korištenje godišnjeg odmora za 2011. godinu, od 27.04.2011. godine u iznosu od 1.118 KM, što predstavlja 70 % prosječne neto plaće svih uposlenih na razini Društva u prethodnom mjesecu. Obračun i isplata za najveći broj uposlenih je izvršena u maju, a temelj za izračun je bila isplaćena plaća za travanj.

- Ostali izdaci (otpremnine za odlazak u mirovinu, jubilarne nagrade, pomoći u slučaju smrti uposlenika, pomoći u slučaju teškog invaliditeta) obračunavani su i isplaćivani temeljem pojedinačnih zahtjeva uposlenika i izdatih rješenja sa utvrđenom visinom naknade sukladno Pravilniku o radu, kolektivnim ugovorom i važećom zakonskom regulativom.

Iako su troškovi ostalih primanja, naknada i ostalih materijalnih prava uposlenih obračunati i isplaćeni sukladno Pravilniku o radu, granskim kolektivnim ugovorom i važećom zakonskom regulativom, uz napomenu, da su na sve ove isplate preko neoporezivog iznosa obračunati pripadajući porezi i doprinosi, ne možemo potvrditi njihovu opravdanost, jer smatramo da su u sadašnjoj situaciji i uslovima u kojima se nalazi Federacija i BiH sva ova prava prevelika.

- **Troškovi naknada ostalim licima** iskazani su u iznosu od 265.805 KM u odnosu na prethodni godinu više je za 11,87 %.

U okviru ovih troškova najznačajniji su: naknade članovima nadzornog odbora 168.691 KM, naknade članovima odbora za reviziju i direktora Odjela za internu reviziju 51.458 KM, troškovi naknada članovima Skupštine Društva 1.840 KM i troškovi po ugovorima o privremenim i povremenim poslovima 43.815 KM

- Naknade članovima Nadzornog odbora, Odbora za reviziju, direktora Odjela za internu reviziju i člana Skupštine Društva iskazane u iznosu od 221.989 KM. Obračun i isplata naknada se vrši temeljem donesenih odluka o imenovanjima i Ugovora o angažiranju. Za predsjednika Nadzornog odbora predviđena je naknada u visini od dvije prosječne isplaćene mjesečne neto plaće po uposlenom ostvarene u FBiH u prethodna tri mjeseca prema posljednjem objavljenom podatku, a njegovog zamjenika 90 % od njegove naknade. Za člana Nadzornog odbora visina naknade je 80% od utvrđene novčane naknade predsjednika Nadzornog odbora. Naknada predsjedniku Odbora za reviziju utvrđena je u visini od 70% naknade predsjednika Nadzornog odbora, a njegovih članova 70 % od utvrđene naknade za članove Nadzornog odbora koliko je utvrđeno i za direktora Odjela interne revizije. Naknada za rad člana Skupštine Društva-punomoćnika državnog kapitala u visini od 500 KM po održanoj sjednici Skupštine utvrđena Odlukom iz 2009. godine. Na izvršene isplate obračunavaju se pripadajući porezi i doprinosi sukladno važećoj zakonskoj regulativi.

Troškovi proizvodnih usluga iskazani u iznosu od 61.166.128 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 2,48 %. U okviru ovih troškova najznačajniji su:

- Troškovi interkonekcije iskazani u iznosu od 22.820.972 KM najznačajniji su u okviru ove pozicije. U okviru istih na usluge domaćih operatera odnosi se 16.930.292 KM, a na inozemne 5.890.680 KM.

- **Troškovi održavanja opreme i infrastrukture** iznosili su 10.551.631 KM. Najveći dio u iznosu od 3.828.609 KM odnosi na troškove održavanja radijske opreme GSM i UMTS Siemens, troškove

održavanja radijske opreme GSM i UMTS Ericsson u iznosu od 1.662.864 KM i održavanje komutacijske opreme-NGN u iznosu od 1.000.304 KM.

- **Zakupnine** u iznosu od 9.183.406 KM, u odnosu na prethodnu godinu, u kojoj su iznosile 5.774.642 KM, veće su za 59,00 %. Najveće su zakupnine u zemlji u iznosu 7.530.082 KM, u okviru kojih je najznačajniji zakup poslovnog prostora u iznosu od 3.949.047 KM, zakup zemljišta u iznosu od 1.348.856 KM i zakup infrastrukture i vodova u iznosu od 1.678.058 KM. Zakup infrastrukture i kapaciteta u inozemstvu iznosi 1.653.324 KM.

Zakup zemljišta vrši se radi instaliranja telekomunikacijske opreme. Izdaci nastaju temeljem sklopljenih ugovora o zakupu i ispostavljenih faktura. Na ovoj poziciji evidentiran je i izdatak u visini od 15.840 KM iz 2010. godine, evidentiran temeljem ispostavljenog računa od 18.11.2011. godine kada ispostavljen i račun za zakup zemljišta za 2011. godinu. Također, evidentirani su i troškovi zakupa objekta od istog zakupodavca temeljem dvije ispostavljene fakture (zaprimljene istog dana) sa različitim cijenama pozivajući se na anekse ugovora, gdje su datumi istih u koliziji sa datumima ispostavljenih računa za vremenski period.

- **Troškovi roaming usluga** iskazani u iznosu od 5.467.467 KM odnose se na roaming usluge drugih operatera.

- **Troškovi prodanih usluga** u iznosu od 4.872.155 KM vezani su za prepaid kartice. U okviru istih najveći dio u iznosu od 3.805.232 KM odnosi se na troškove prepaid distributera. Radi se o agencijskim naknadama na prodanu količinu bonova (kartica), po ugovorima.

- **Troškovi reklame i propagande** iskazani u iznosu od 6.160.577 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 19,85 %. U okviru ovih troškova najznačajnije su media buying usluge (zakup medijskog prostora) u iznosu od 2.615.674 KM i izrada kreativnih rješenja u iznosu od 2.186.114 KM. U okviru ove pozicije ostali troškovi reklame iznose 784.470 KM, trošak promotivnog tiskanog materijala 330.119 KM, promotivni materijal za poklone 216.632 KM i ostali troškovi u iznosu od 27.567 KM.

- Media buying usluge u najvećem dijelu odnose se na marketinške usluge agencije „Via Media“ d.o.o. Sarajevo, po osnovu oglašavanja putem više medija (elektronskih, pisanih i ostalih medija) u više različitih kampanja, a na osnovu Okvirnog sporazuma o pružanju usluga planiranja i zakupa medija iz 2010. godine.

U reviziji za prethodnu godinu revidirali smo postupak i procedure dodjele ovog i drugog ugovora vezanog za marketinške usluge. Ponuđači su izabrani putem otvorenog postupka. Radi se o agencijama „Via Media“ d.o.o. Sarajevo i „S.V.- RSA“ d.o.o. Sarajevo. Iako su isti dodijeljeni putem otvorenih postupaka, nismo mogli potvrditi njihovu punu efikasnost i transparentnost. Prema tenderskoj dokumentaciji, od ponuđača je traženo da cijene u ponudama budu date po tzv. „simultanom trošku“, koja predstavlja prosječnu cijenu po svim traženim medijima (preko 100 medija, od TV i radio postaja, pisanih medija i reklamnih panoa do interneta), uz mogućnost podugovaranja. Tenderska dokumentacija za ove ugovore sačinjava se na način da se kao ponuđači mogu pojaviti samo posrednici. Stoga su i svi dosadašnji ugovori dodijeljeni agencijama.

Izabrani dobavljači redovito su fakturirali usluge oglašavanja za ugovorene kampanje koje su trebale da budu emitirane ili objavljene u pojedinim elektronskim i pisanim medijima, uz agencijsku proviziju. U prilogima faktura navedeni su mediji putem kojih se vrši oglašavanje. Najveći dio odnosi se na usluge oglašavanja putem TV postaja. Karakteristično je da su iskazani značajni popusti svih TV kuća i isti se kreću u rasponu od 50 % do 85 %. Najznačajnija TV kuća, putem koje je izvršeno oglašavanje je RTV Federacije BiH. U fakturama se navodi da ista TV kuća odobrava popust od 82,93 %.

Od revidiranih uzoraka faktura agencije „Via Media“ d.o.o. Sarajevo, navodimo slijedeće:

1. Fakturu broj: 218-VM-2011, od 31.10.2011. godine, na iznos 111.193 KM, ispostavljenu po osnovu usluga oglašavanja u kampanji „HALOO“ u periodu od 01.10. do 31.10.2011. godine. Najznačajnija TV kuća putem koje je izvršeno oglašavanje je RTV Federacije BiH. U prilogu se navodi da bruto cijena oglašavanja putem ove TV kuće za navedeni mjesec iznosi 221.879 KM, a nakon umanjenja za odobreni popust neto cijena iznosi 37.875 KM;

2. Fakturu broj: 155-VM-2011, od 30.06.2011. godine, na iznos 111.193 KM, po osnovu usluga oglašavanja u kampanji ADSL „Što je čovjek bez interneta“ za mjesec lipanj 2011. godine. Jedna od značajnijih TV kuća putem koje je izvršeno oglašavanje je RTV Federacije BiH. Bruto cijena oglašavanja iste TV kuće iznosi 54.900 KM, a nakon umanjenja za odobreni popust neto cijena iznosi 9.371 KM;

3. Fakturu broj: 203A-VM-2011, od 30.09.2011. godine, na iznos 118.730 KM, po osnovu usluga oglašavanja u kampanji „HALOO“ u periodu od 15.09. do 30.09.2011. godine. I u ovom slučaju

najznačajnija TV kuća putem koje je izvršeno oglašavanje je RTV Federacije BiH. Bruto cijena oglašavanja iznosi 71.109 KM, a nakon umanjenja za odobreni popust neto cijena iznosi 12.138 KM i

4. Fakturu broj: 231-VM-2011, od 30.11.2011. godine, na iznos 200.433 KM, po osnovu usluga oglašavanja u kampanji „HALOO“ u periodu od 01.11. do 30.11.2011. godine. U prilogu se navodi da bruto cijena oglašavanja putem RTV Federacije BiH iznosi 201.270 KM, a nakon umanjenja za odobreni popust, neto cijena iznosi 34.357 KM.

S druge strane, u postupku revizije RTV Federacije BiH, utvrđeno je da ista nije fakturirala usluge predmetnog oglašavanja agenciji „Via Media“ d.o.o. Sarajevo, agenciji koja je Društvu fakturirala te usluge, već se kao kupac, odnosno, poslovni partner ove TV kuće pojavljuje druga agencija. Iz naprijed navedenog proizilazi da u predmetnom oglašavanju i Društvo i RTV Federacije BiH imaju svoje posrednike, što znači da su u ovim poslovima, poslovima oglašavanja putem TV kuća, uključena četiri poslovna subjekta.

- Izrada kreativnih rješenja takođe se u najvećem dijelu odnose na usluge marketinške agencije „Via Media“ d.o.o. Sarajevo, po osnovu usluga izrade osnovnih sredstava, oglašavanja i izrade produkcije i postprodukcije u više različitih reklamnih kampanja, po ugovoru iz 2010. godine.

- Ostali troškovi reklame uglavnom se odnose na usluge marketinške agencije „S.V.-RSA“ d.o.o. Sarajevo, ispostavljene po osnovu usluga oglašavanja u više različitih medija. Kao primjer navodimo:

1. Fakturu broj: 728-07/11, od 31.07.2011. godine, na iznos 52.062 KM, ispostavljenu po osnovu usluga oglašavanja za kampanju „Coobranding Samsung SmartPhone“ u periodu od 01.07. do 17.07.2011. godine, po ugovoru od 07.09.2010. godine. U okviru navedenog iznosa, 15.501 KM odnosi se na RTV Federacije BiH, na kojoj je bilo 65 emitiranja;

2. Fakturu broj: 205-03/11, od 31.03.2011. godine, na iznos 36.516 KM, po osnovu usluga oglašavanja za kampanju „Coobranding Samsung SmartPhone“ u periodu od 01.03. do 15.03.2011. godine, po istom ugovoru iz 2010. godine. U okviru navedenog iznosa, 15.116 KM odnosi se na RTV Federacije BiH, na kojoj je bilo 71 emitiranje i

3. Fakturu broj: 268-03/11, od 31.03.2011. godine, na iznos 60.086 KM, po osnovu usluga oglašavanja za kampanju „Promotivne dnevne SMS-MIN“ u periodu od 01.03. do 31.03.2011. godine, po istom ugovoru. U okviru navedenog iznosa, 21.577 KM odnosi se na RTV Federacije BiH, na kojoj je bilo 103 emitiranja.

Prema podacima u knjigovodstvu, obveze prema agenciji „S.V.-RSA“ d.o.o. Sarajevo na datum prethodne bilance iznosile su 727.461 KM. Ista agencija je u 2011. godini po osnovu naprijed navedenih marketinških usluga ispostavila fakture u ukupnom iznosu od 2.019.929 KM. Obzirom da je u istoj godini plaćeno 2.518.533 KM, obveze prema toj agenciji na datum bilance iskazane su u iznosu od 228.857 KM.

Obveze prema drugoj agenciji, agenciji „Via Media“ d.o.o. Sarajevo na datum prethodne bilance iznosile su 199.029 KM. U 2011. godini od strane iste agencije po navedenim osnovama ispostavljene su fakture u ukupnom iznosu od 2.001.077 KM. Zaključno sa datumom bilance sve obveze prema ovoj agenciji su izmirene.

U svezi naprijed navedenog, nismo se uvjerali da je ovakav pristup dodjele ugovora vezanih za zakup medija i ostale marketinške usluge u potpunosti efikasan i transparentan. Posebno ako se ima u vidu način na koji je definirana tenderska dokumentacija. Obzirom na sve to, kao i na dosta složenu i zahtjevnu proceduru praćenja realizacije ugovora, zbog ograničenja vremena i resursa, nismo u mogućnosti u potpunosti potvrditi pravilnost provedenih transakcija i iskazane iznose na ovim pozicijama.

Troškovi amortizacije iskazani u iznosu od 62.959.555 KM u odnosu od prethodnu godinu veći su za 29,12 %. Razlog za povećanje amortizacije je obračunata amortizacija MSC i IN sustav po novim, većim stopama od 20 %, ali i vrijednosno usklađenje zamijenjenih baznih stanica koje nije izvršeno na teret rashoda, shodno usvojenim politikama, već na teret amortizacije. U okviru ovih troškova, amortizacija materijalnih sredstava obračunata je u iznosu od 48.888.739 KM, amortizacija nematerijalnih sredstava u iznosu od 14.037.044 KM i amortizacija demontirane opreme u iznosu od 33.772 KM.

Troškovi rezerviranja iskazani su u iznosu od 3.176.168 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 1,98 %. U okviru istih najveća su rezerviranja za sudske sporove po osnovu tužbi uposlenika u iznosu od 2.651.368 KM. Najveći dio odnosi se na tužbe djelatnika zbog umanjenja satnice, dio se odnosi na naknade šteta i otpremnine, a dio na pokrenute tužbe po osnovu nepotpune primjene Kolektivnog ugovora u

periodu od 2002. do 2006. godine. Ostala rezerviranja odnose se na rezerviranja za otpremnine u iznosu od 70.625 KM i rezerviranja za jubilarne nagrade u iznosu od 454.175 KM.

Nematerijalni troškovi iskazani na ovoj poziciji u iznosu od 17.251.552 KM, u odnosu na prethodnu godinu manji su za 17,91 %. Napominjemo da je na ovoj poziciji u glavnoj knjizi iskazan iznos od 14.031.404 KM.

U okviru ove pozicije najznačajnije su:

- **Naknade po osnovu GSM i UMTS licenci** iskazane su u iznosu od 5.197.982 KM odnose se na naknade za korištenje frekvencije GSM u iznosu od 1.967.904 KM, frekvencije UTMS u iznosu od 1.000.000 KM, naknade za korištenja bloka brojeva GSM u iznosu od 777.926 KM, naknade za upravljanje i monitoring GSM u iznosu od 555.600 KM, godišnja naknada za upravljanje i monitoring u iznosu od 450.000 KM, državni doprinos za korištenje radio frekvencija u iznosu od 257.953 KM i ostale naknade u iznosu od 188.598 KM.

- **Troškovi ptt usluga** iskazani u iznosu od 2.953.002 KM čine troškovi distribucije računa putem pošte u iznosu od 1.983.571 KM, troškovi printanja računa u iznosu od 748.894 KM, troškovi otpreme pošte u iznosu od 194.106 KM i troškovi naplate računa preko pošte u iznosu od 26.431 KM. Radi se o uslugama JP „Hrvatske pošte“ d.o.o. Mostar, po više ugovora. Ugovori su zaključeni direktnim sporazumima, bez provođenja propisanih procedura i postupaka javnih nabava.

- **Porezi i ostale naknade** po različitim osnovama iskazane u iznosu 2.198.784 KM. U okviru istih najznačajnije su administrativne takse u iznosu od 757.367 KM, godišnja naknada za korištenje cestovnog zemljišta u iznosu od 530.626 KM, naknade za šume u iznosu od 174.873 KM, porez za zaštitu od prirodnih nesreća u iznosu od 143.351 KM, vodna naknada u iznosu od 142.591 KM, doprinosi turističkim zajednicama u iznosu od 128.797 KM.

- **Troškovi istraživanja tržišta** u iznosu od 295.406 KM odnosi se na usluge agencije „GfK BH“ d.o.o. Sarajevo, po ugovoru od 09.09.2010. godine.

- **Novčane kazne za privredne prijestupe** iskazane su u iznosu od 100.602 KM. U okviru ove pozicije 30.000 KM odnosi se na novčanu kaznu za gospodarski prijestup po Rješenju Regulatorne agencije za komunikacije od 09.08.2011. godine, zbog neizvršene pripreme komutacionih sustava u mobilnoj telefonskoj mreži za pružanje usluge prenosivosti telefonskih brojeva, sukladno važećem Pravilniku. U okviru iskazanog iznosa 27.242 KM ne odnosi se na novčanu kaznu za gospodarske prijestupe, već se radi o zateznim kamatama Uprave za neizravno oporezivanje, po rješenju od 06.01.2011. godine.

Finansijski rashodi iskazani u iznosu od 10.586.176 KM u odnosu na prethodnu godinu veći su za 3,77 %. U okviru ove pozicije najveći dio u iznosu od 7.479.890 KM odnosi se na kamate po GSM licenci, kamate po UTMS licenci iznose 1.284.755 KM, kamate po kreditima banaka 1.620.420 KM, zatezne kamate 95.074 KM i negativne tečajne razlike 106.037 KM.

Ostali rashodi i gubici iskazani u iznosu od 12.178.012 KM, zbog reklasifikacije, nisu uporedivi u odnosu na prethodnu godinu.

Napominjemo, da je na ovoj poziciji u bruto bilanci iskazan iznos od 24.430.570 KM. Od navedenog iznosa na poziciju ”Poslovni rashodi” prenesen je iznos od 11.709.198 KM, Najveći dio u iznosu od 8.356.090 KM, prenesen je na poziciju ”Nabavna vrijednost prodane robe”, a 3.220.148 KM na poziciju ”Nematerijalni troškovi”, a preostalih 132.960 KM evidentirano je kao „Rashod od nivelacije cijena“.

U okviru ove pozicije najznačajniji su slijedeći:

- **Rashodi po osnovu ispravke vrijednosti i otpisa potraživanja** u iznosu od 10.764.200 KM odnosi se na ispravku vrijednosti i otpis potraživanja. Rashodi na ovoj poziciji u odnosu na prethodnu godinu veći su za 148,53 %. Najveći dio u iznosu od 9.343.033 KM odnosi se na ispravku i otpis potraživanja iz billinga – mobilna, dok se preostali dio odnosi na ispravku potraživanja i otpise korisnika fiksne telefonije.

- **Rashodi i gubici na zalihama i ostali rashodi** u iznosu od 1.282.015 KM evidentirani su po odlukama Uprave, a na osnovu izvješća i prijedloga povjerenstava. Tako je odlukom Uprave od 30.11.2011. godine izvršen otpis zastarjelih, neupotrebljivih i oštećenih zaliha (i investicijskih i tekućih) u vrijednosti od 202.736 KM. Odlukom Uprave od 14.12.2011. godine, izvršen je otpis po osnovu nivelacije cijena mobitela u vrijednosti od 93.467 KM, kao i otpis zastarjelih, neispravnih, korištenih i neupotrebljivih 1.683 mobitela u vrijednosti od 279.439 KM. Posebnom odlukom od 23.01.2012. godine izvršen je otpis zastarjelih i nefunkcionalnih 2.337 USB modema u vrijednosti od 549.809 KM. Odlukom Uprave od 28.12.2011.

izvršen je otpis po osnovu nivelacije cijena fiksnih i mobilnih uređaja u vrijednosti od 103.829 KM, a odlukom od 23.02.2011. godine, izvršen je otpis 481 komad zastarjelih i slabije prodavanih mobitela u vrijednosti 82.549 KM.

- **Gubici od prodaje i rashodovanja stalnih sredstava** u iznosu od 130.067 KM u najvećem dijelu predstavljaju knjigovodstvene vrijednosti stalnih sredstava otpisanih po godišnjem popisu.

Rashodi iz osnova usklađivanja vrijednosti sredstava iskazani u iznosu od 554.286 KM odnose se na vrijednosno usklađenje zaliha koje nisu imale kretanja u toku godine, po odluci Uprave, a na osnovu izvješća i prijedloga povjerenstva.

Rashodi iz osnova promjene računovodstvenih politika u iznosu od 543.360 KM odnose se na naknadno utvrđene troškovi iz prethodne godine, koji nisu knjiženi u pripadajućem obračunskom periodu, niti su za iste vršena rezerviranja.

Preispitati dosadašnji način dodjele ugovora vezanih za marketinške aktivnosti. U cilju efikasnosti i transparentnosti svih učesnika u istim, ugovore o medijskom oglašavanju nakon adekvatno sačinjene tenderske dokumentacije i provedenih propisanih procedura, zaključivati direktno sa medijima, bez angažiranja bilo kakvih posrednika.

4.11 Financijski rezultat

U 2011. godini ostvareni su bolji rezultati u poslovanju u odnosu na prethodnu godinu. Iskazana neto dobit u iznosu od 10.023.787 KM veća je za 32,37 %. Poslovni prihodi u odnosu na prethodnu godinu veći su za 13.863.189 KM, a rashodi za 2.480.091 KM. Dobit od poslovnih aktivnosti u iznosu od 29.828273 KM veća je za 11.385.098 KM, što predstavlja povećanje od 61,73 %.

Prema odluci Skupštine od 29.06.2012. godine, u dividende je izdvojeno 7.869.029 KM, u obvezne zakonske rezerve 2.004.757 KM, a preostalih 150.000 KM na ime isplate donacija, prema prethodno sačinjenoj listi, sukladno usvojenim kriterijima.

Kao u prethodnim godinama, poslovanje i u revidiranoj godini bilo je pod snažnim uticajem okruženja, opterećeno teškom gospodarskom situacijom u zemlji, nizom zakonskih, regulatornih i tržišnih faktora, uključujući i značajnu konkurenciju. Naime, na tržištu BiH postoje tri licencirana dominantna operatora TK usluga, 80 davaoca internet usluga, 69 licenciranih mrežnih operatora i 12 operatera za pružanje fiksnih javnih telefonskih usluga. Osim toga, opća kriza u svijetu, velika stopa neuposlenosti, rast troškova života utiču na pad standarda i smanjenje kupovne moći korisnika, što se direktno odražava na broj korisnika, obim i visinu njihovih usluga, a time i na prihod Društva.

Značajan uticaj na ostvarenje planiranih ciljeva i cjelokupno poslovanje u 2011. godini, kao i prethodne godine, imale su česte promjene odgovornih lica u upravljačkoj i rukovodnoj strukturi, a koje su vršene pod snažnim pritiskom okruženja. U 2011. godini bilo je više razrješenja i imenovanja organa upravljanja, članova Nadzornog odbora i Uprave.

Iako je u odnosu na prethodne godine evidentan određeni pomak i napredak u poslovanju, smatramo da još uvijek nisu u potpunosti iskorišteni svi raspoloživi resursi i unutarnje rezerve. Imajući u vidu vrstu djelatnosti, smatramo da stopa profitabilnosti može i treba da bude mnogo veća. Sigurno je da nisu iskorišteni svi raspoloživi resursi i da se skoro u svim segmentima poslovanja troškovi mogu racionalizirati i povećati uštede.

Smatramo da bi na bolje poslovne rezultate uticalo što dosljednije poštivanje propisa o javnim nabavama, a posebno u dijelu smanjenja broja pregovaračkih postupaka bez objavljivanja obavještenja, ali i veća transparentnost u marketinškim aktivnostima.

Također smatramo da ima prostora i postoji mogućnost smanjenja troškova i u dijelu isplata naknada po svim osnovama, po osnovu racionalizacije ličnih primanja i svih vrsta naknada iz granskog kolektivnog ugovora. Naime, više je nego očigledno da su važećim Kolektivnim ugovorom za područje telekomunikacija u Federaciji BiH utvrđena prava koja su neprimjerena općem stanju, sadašnjoj situaciji i uvjetima privređivanja u Federaciji i BiH, radi čega treba inicirati i u suradnji sa organima vlasti i sindikata poduzeti aktivnosti na njegovim izmjenama, kako bi se sva ova prava racionalizirala i svela u realne okvire.

Inicirati i pokrenuti aktivnosti na izmjeni postojećih kolektivnih ugovora u cilju njihovog prilagođavanja sadašnjim uslovima i realnoj situaciji u Federaciji i BiH.

4.12 Sudski sporovi

Prema podacima nadležnog Sektora za pravne i regulatorne poslove, Društvo je zaključno sa datumom bilance tužilo 76.014 pravnih i fizičkih osoba po različitim osnovama. Ukupna procijenjena vrijednost ovih sporova iznosi 45.199.183 KM. Najveći broj tužbi, 68.263 u vrijednosti od 39.992.597 KM odnosi se na tužbe za neplaćene usluge mobilne telefonije, 7.747 tužbi u vrijednosti od 3.360.626 KM odnosi se na fiksnu telefoniju, dok je 6 sporova u vrijednosti od 1.845.960 KM pokrenuto po osnovu naknade štete i stjecanja bez osnove.

Istovremeno, na datum bilance protiv Društva je podignuta 1.851 tužba, u procijenjenoj vrijednosti od 7.803.211 KM. Najveći broj tužbi u vrijednosti od 7.130.154 KM odnosi se na tužbe djelatnika zbog umanjenja satnice, u odnosu na važeći granski kolektivni ugovor. Prema prezentiranim podacima, ukupno je zaprimljeno 1.826 tužbi uposlenika. Preostali, manji broj tužbi u vrijednosti od 673.057 KM, uglavnom se odnosi na naknadu šteta i isplatu duga.

4.13 Nabave

U 2011. godini na razini Društva zaključeno je 1.923 ugovora o nabavama u vrijednosti od 45.975.080 KM, što je u odnosu na prethodnu godinu, u kojoj je zaključeno 2.426 ugovora u vrijednosti od 61.037.560 KM manje za 24,68 %, odnosno, skoro za četvrtinu.

Od ukupnog broja zaključenih ugovora, 135 ugovora u vrijednosti od 19.027.769 KM zaključeno je putem otvorenog postupka, 52 ugovora u vrijednosti od 25.282.460 KM putem pregovaračkog postupka bez objavljivanja, 35 ugovora u vrijednosti od 904.951 KM putem konkurentskog zahtjeva i 1.701 ugovor u vrijednosti od 759.900 direktnim sporazumom. Najznačajniji ugovori u vrijednosti od 25.282.460 KM zaključeni su putem pregovaračkog postupka bez objavljivanja i njihovo učešće u vrijednosti ukupnih ugovora je 54,99 %. Revidirali smo deset postupaka dodjele ugovora putem pregovaračkih postupaka bez objavljivanja obavještenja u vrijednosti od 19.616.829 KM. U obrazloženjima za revidirane nabave navodi se da se radi o nabavama kompatibilne opreme, opreme koja je već integrirana u postojeće sustave i da nije bilo druge mogućnosti izbora.

Nismo se uvjerali u osnovanost odabranih postupaka dodjele ugovora putem ovakvog postupka za slijedeće ugovore:

- **Nabava GSM i UMTS opreme, radova i usluga: - Izabrani ponuđač: Ericsson Nikola Tesla Zagreb d.d.; Ugovor br: D-8036/11; Iznos ugovora: 3.932.760 EUR**
- **Nabava usluge pokretanja procesa nabave proširenja kapaciteta Combi SGSN i FLEXI IN sustava, nadogradnja softvera FLEXI ISP sustava, te licencno proširenje HLR-a i 3G kapaciteta: - Izabrani ponuđač: Nokia Siemens Networks Zagreb; Ugovor br: D-7855/11; Iznos ugovora: 601.821 EUR**
- **Održavanje opreme proizvođača Ericsson: - Izabrani ponuđač: Ericsson Nikola Tesla d.d. Zagreb; Ugovor br: D-8035/11; Iznos ugovora: 1.273.110 EUR**
- **Nabava usluge integriranog rješenja prenosivosti brojeva u fiksnoj mreži: -Izabrani ponuđač: Ericsson Nikola Tesla d.d. Zagreb; Ugovor br: D-8034/11; Iznos ugovora: 868.770 EUR;**
- **Nabava usluge integriranog rješenja prenosivosti brojeva u mobilnoj mreži: - Nokia Siemens Networks d.d. Zagreb; Ugovor br: D-13779/11; Iznos ugovora: 2.650.000 EUR;**

U naprijed navedenim postupcima dodjele ugovora nismo se uvjerali kako je i na koji način ovlašteni podnosilac zahtjeva došao do saznanja da je predloženi kandidat jedini autorizirani i kvalificirani partner traženih kompanija za pružanje usluga održavanja njihove opreme i da su se u potpunosti ispunili uvjeti iz članka 11. stavak 4. Zakona o javnim nabavama BiH. Smatramo da je za ovakve slučajeve prioritarno istraživanje tržišta i u širem okruženju i analiza iste ili slične kompatibilne opreme, a u pojedinim slučajevima trebalo je preispitati funkcionalnost i isplativost, pa čak i mogućnost njene zamjene.

Stoga je po našem mišljenju neophodno redovito i u kontinuitetu analizirati tržište i preispitivati eventualnu mogućnost iznalaženja drugih rješenja, alternativnih ponuda ili zamjene cjelokupne, neke bolje kompatibilne opreme.

Posebne nepravilnosti utvrđene su kod slijedećih ugovora dodijeljenih putem pregovaračkih postupaka bez objavljivanja obavještenja:

- Nabava usluga fizičke i tehničke zaštite objekata JP HT d.d. Mostar: - Izabrani ponuđač: Delta Security d.o.o. Čitluk; Ugovor br: D-11692/11; Iznos ugovora: 65.202 KM
- Nabava usluga fizičke i tehničke zaštite objekata JP HT d.d. Mostar: - Izabrani ponuđač: Delta Security d.o.o. Čitluk; Ugovor br: D-13937/11; Iznos ugovora: 85.444 KM

Naprijed navedeni ugovori nisu dodijeljeni sukladno važećim propisima o javnim nabavama, obzirom da Društvo, kao ugovorni organ, nije blagovremeno poduzelo aktivnosti na njihovoj dodjeli putem propisanog, otvorenog postupka.

Revidirali smo devet postupaka dodjele ugovora putem otvorenih postupaka, od kojih su neki bili podijeljeni u LOT-ove. Nakon provedenih procedura, zaključeno je šesnaest ugovora, u vrijednosti od 5.353.996 KM. Osim što u svim revidiranim slučajevima otvaranje ponuda nije obavljeno neposredno nakon utvrđenog roka za njihov prijem, već nakon 1 sata i 30 minuta (Nabava pokretnih baznih stanica: - Ugovor broj: D-2638/11; Izabrani ponuđač: »AX - SOLING« d.o.o. Grude; Iznos ugovora: 319.976 KM), nismo utvrdili drugih nepravilnosti.

Revidirali smo i jedan postupak dodjele ugovora putem ograničenog postupka sa pretkvalifikacijom u vrijednosti od 487.393 KM i nismo utvrdili nepravilnosti.

I revidirana četiri postupka zaključena putem konkurentskog postupka s objavljivanjem u vrijednosti od 195.209 KM provedena su sukladno propisanim procedurama o javnim nabavama.

U postupku revizije realizacije i poštivanja zaključenih ugovora, utvrdili smo da su u svim revidiranim slučajevima izabrani dobavljači ispostavljali račune po cijenama iz ugovora.

U cilju osiguranja što efikasnijeg načina korištenja sredstava, transparentnosti i osiguranja pravične i aktivne konkurencije među potencijalnim dobavljačima pregovaračke postupke bez objave obavještenja provoditi samo u izuzetnim slučajevima, uz prethodno ispunjene uvjete iz članka 11. stavak 4. Zakona o javnim nabavama BiH.

U svim slučajevima nabavki dosljedno i u potpunosti postupati sukladno procedurama propisanim istim zakonom i njegovim provedbenim aktima i na taj način poštivati i član 34. Zakona o javnim poduzećima u Federaciji BiH.

5. KOMENTAR

Uprava Društva je u ostavljenom roku dostavila Očitovanje na Nacrt Izvješća o reviziji finansijskih izvješća, broj: D-11219/2012, od 10. kolovoza 2012. godine.

U istom je samo dato pojašnjenje na točku nalaza vezanu za vrijednosti MSC i IN sustava i izraženo neslaganje sa konstatacijama vezanim za evidentiranje poslovnih događaja u obračunskom razdoblju, i to u dijelu koji se odnosi na podcijenjene obveze i precijenjene prihode.

Obzirom da uz Očitovanje nisu dostavljeni nikakvi dokumentaciono opravdani dokazi, osim za dio prihoda za koje je pojašnjenje opravdano, nismo imali elemenata i osnova prihvatiti i uvažiti veći dio datih konstatacija i s tim u svezi značajnije korigirati nalaz i izraženo mišljenje, koje je u biti ostalo isto.

**Rukovodilac Sektora
za finansijsku reviziju**

Mirsada Janjoš, dipl. oec.

Voda tima

Sead Čorbo, viši revizor za fin. reviziju, dipl. oec.

Član tima

Nusreta Hadžimustafić, viši revizor za fin. reviziju, dipl. oec.

Član tima

Ivana Nikolić, mlađi revizor za fin. reviziju, dipl. oec.